

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ**

**KOMPARACE SYSTÉMU SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ ČESKÉ
REPUBLIKY A RAKOUSKA**

LENKA KLINECKÁ

**BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
2008**

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka KLINECKÁ**

Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**

Studijní obor: **Ekonomika a celní správa**

Název tématu: **Komparace systému sociálního pojištění ČR a Rakouska**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod do problematiky sociálního pojištění
2. Systém sociálního pojištění v České republice
3. Systém sociálního pojištění v Rakousku
4. Komparace obou zemí
5. Shrnutí výsledků

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

1. Badelt, Ch. Grundzüge der Sozialpolitik. Wien: Manz Verlag, 1998.
2. Durdisová, J. Sociální politika v ekonomické praxi. Praha: VŠE, 2005.
3. Krebs, V. Sociální politika. Praha: ASPI, 2005.
4. Noviny Práce a sociální politika. Praha: MPSV, 2004-2006.
5. Vostatek, J. Sociální a soukromé pojištění. Praha: CODEX Bohemia, 1996.
6. www.mpsv.cz
7. www.sozialversicherung.at

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Ing. Jaroslav Pilný, CSc.
Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce:

27. září 2007

Termín odevzdání bakalářské práce:

19. května 2008

SOUHRN

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou sociálního pojištění v České republice a v Rakousku. V teoretické části jsou popsány jednotlivé části systémů sociálního pojištění v České republice a v Rakousku z hlediska poskytovaných dávek a financování sociálního pojištění. V praktické části je provedena komparace českého a rakouského systému sociálního pojištění. Předmětem této komparace je především výše výdajů na jednotlivé části sociálního pojištění, struktura a výše poskytovaných dávek ze sociálního pojištění, podmínky nároku na dávky ze sociálního pojištění a financování sociálního pojištění. Tato komparace je soustředěna především na nejdůležitější a nejobjemnější součást sociálního pojištění, a to důchodové pojištění, také z důvodu relativní podobnosti obou systémů důchodového pojištění.

KLÍČOVÁ SLOVA

sociální pojištění; důchodové pojištění; nemocenské pojištění; úrazové pojištění; pojištění v nezaměstnanosti; Česká republika; Rakousko

TITLE

Confrontation of social insurance system of Czech Republic and Austria

ABSTRACT

This bachelor work deals with social insurance problems of the Czech Republic and Austria. In theoretical part there are mentioned each parts of social insurance system in the Czech Republic and Austria on the basis of provided social benefits and social insurance financing. In practical part there is confronted Czech and Austrian social insurance system. Subject of this confrontation is mostly high of expenses for each part of social insurance, structure and high of provided benefits from social insurance, claim conditions for benefits from social insurance and financing of social insurance. This confrontation is focused in most important and bulkiest part of social insurance system, respectively pension insurance, also by reason of relative similarity of both systems of pension insurance

KEYWORDS

social insurance; pension insurance; health insurance; unemployment insurance; Czech republic; Austria

OBSAH

1	ÚVOD DO PROBLEMATIKY SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ.....	4
2	SYSTÉM SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ V ČESKÉ REPUBLICCE	6
2.1	Důchodové pojištění.....	6
2.1.1	Starobní důchody	7
2.1.2	Invalidní důchody	9
2.1.3	Pozůstalostní důchody	10
2.1.4	Penzijní připojištění	11
2.2	Nemocenské pojištění	12
2.2.1	Nemocenské.....	14
2.2.2	Podpora při ošetřování člena rodiny	15
2.2.3	Peněžitá pomoc v mateřství	15
2.2.4	Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	16
2.2.5	Nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných.....	17
2.3	Státní politika zaměstnanosti.....	17
2.4	Financování sociálního pojištění.....	18
3	SYSTÉM SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ V RAKOUSKU	21
3.1	Důchodové pojištění.....	21
3.1.1	Starobní důchody	22
3.1.2	Invalidní důchody	26
3.1.3	Pozůstalostní důchody	27
3.1.4	Penzijní připojištění	30
3.2	Nemocenské pojištění	30
3.2.1	Prevence.....	30
3.2.2	Proces léčení	31
3.2.3	Pomoc v nemoci.....	32
3.2.4	Stomatologická péče	33
3.2.5	Těhotenství a mateřství.....	34
3.3	Úrazové pojištění	35
3.4	Pojištění v nezaměstnanosti	37
3.5	Financování sociálního pojištění.....	38
4	KOMPARACE ČESKÉ REPUBLIKY A RAKOUSKA.....	41
4.1	Důchodové pojištění.....	41
4.1.1	Starobní důchody	44
4.1.2	Invalidní důchody	47
4.1.3	Pozůstalostní důchody	49
4.2	Nemocenské pojištění	51
4.3	Úrazové pojištění	56
4.4	Pojištění v nezaměstnanosti	57
4.5	Financování sociálního zabezpečení	59
5	ZÁVĚR.....	62
6	POUŽITÁ LITERATURA.....	65

SEZNAM TABULEK

Tab. 2.1: Diferenciace důch. věku žen dle počtu narozených dětí v ČR od roku 2012.....	7
Tab. 2.2: Měsíční příspěvek státu na penzijní připojištění v ČR v roce 2008.....	12
Tab. 2.3: Sazby pojistného z vyměřovacího základu v % v ČR platné od 1. 1. 2004.....	20
Tab. 3.1: Rakouské instituce v rámci sociálního pojištění.....	39
Tab. 3.2: Sazby pojistného z vyměřovacího základu v % v Rakousku platné od 1. 1. 2008.....	40
Tab. 4.1: Srovnání HDP, celkových výdajů státního rozpočtu a celkových výdajů na sociální pojištění v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	41
Tab. 4.2: Přehled výdajů na dávky důchodového pojištění v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	42
Tab. 4.3: Počet vyplácených důchodů v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	43
Tab. 4.4: Důchodový věk žen podle počtu vychovaných dětí v ČR v roce 2007.....	46
Tab. 4.5: Porovnání průměrné výše starobního důchodu s výší průměrného čistého měsíčního platu v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	47
Tab. 4.6: Porovnání průměrné výše invalidního důchodu s výší průměrného čistého měsíčního platu v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	48
Tab. 4.7: Porovnání průměrné výše pozůstalostních důchodů s výší průměrného čistého měsíčního platu v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	50
Tab. 4.8: Přehled výdajů na nemocenské pojištění v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	51
Tab. 4.9: Struktura výdajů na nemocenské pojištění v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	52
Tab. 4.10: Přehled výdajů na nemocenské dávky v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	54
Tab. 4.11: Průměrná denní výše nemocenského a průměrná délka pracovní neschopnosti v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	55
Tab. 4.12: Přehled výdajů na dávky v těhotenství a mateřství v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	55
Tab. 4.13: Přehled celkových výdajů na úrazové pojištění a náhrady škod vzniklých pracovními úrazy a nemocemi z povolání v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	56
Tab. 4.14: Přehled celkových výdajů na politiku zaměstnanosti v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	57
Tab. 4.15: Struktura výdajů na politiku zaměstnanosti v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	58
Tab. 4.16: Počet nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	59
Tab. 4.17: Porovnání příjmů a výdajů na sociální pojištění a zaměstnanosti včetně salda v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	60
Tab. 4.18: Porovnání platných procentních sazeb pojistného z vyměřovacího základu v ČR a v Rakousku v roce 2008.....	61

SEZNAM GRAFŮ

Graf 4.1: Struktura výdajů na jednotlivé druhy důchodů v ČR a v Rakousku v roce 2006.....	43
Graf 4.2: Struktura počtu jednotlivých druhů důchodů na celkovém počtu vyplácených důchodů v České republice a v Rakousku v roce 2006.....	44
Graf 4.3: Věková struktura obyvatel v České republice k 31. 12. 2006.....	45
Graf 4.4: Věková struktura obyvatel v Rakousku k 31. 12. 2006.....	45
Graf 4.5: Počet pozůstalostních důchodů v České republice a v Rakousku v roce 2006.....	49
Graf 4.6: Výdaje na nemocenské pojištění v České republice dle druhů dávek v roce 2006 v %.....	53
Graf 4.7: Výdaje nemocenského pojištění v Rakousku dle druhů výdajů v roce 2006 v %.....	53
Graf 4.8: Struktura výdajů na úrazové pojištění v Rakousku v roce 2006 v mil. EUR.....	57

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

System sociálního pojištění je jednou ze součástí sociálního zabezpečení a v rámci tohoto systému jsou řešeny sociální situace, na které se občan může předem připravit formou odložení části svého dnešního příjmu na krytí budoucí nejisté dlouhodobé či krátkodobé sociální situace.¹ Klíčovým prvkem sociálního pojištění je povinnost pojištění ze zákona, tím se odlišuje od typického soukromého pojištění.

První široký systém sociálního pojištění vznikl v Německu na konci 19. století, na základě zákonů o nemocenském, úrazovém a důchodovém pojištění. Na území dnešní České republiky bylo uzákoněno dělnické úrazové a nemocenské pojištění podobného typu nedlouho po Německu. Dělnické důchodové pojištění bylo zavedeno až zákonem z roku 1924. Československý zákon č. 221/1924 Sb. a.n., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří, byl přijat 9. října 1924 a nabyt účinnosti 1. 7. 1926. Byl tak prvním právním předpisem po 1. světové válce, který sociální pojištění sjednocoval i organizačně a respektoval individuální potřeby pojištěnců. Na území dnešního Rakouska byly postupně v letech 1918 až 1920 v několika fázích vytvářen systém sociálního pojištění schvalováním zákonů týkajících se pojištění v nezaměstnanosti, zdravotnictví a důchodového pojištění, kterými byl dán základ moderního rakouského sociálního systému.

Sociální pojištění je převážně financováno příspěvkem, které platí zaměstnanci a zaměstnavatelé, případně i příspěvkem ze státního rozpočtu. Systémy sociálního pojištění se vyskytují v různé organizační podobě, která se může promítat i v různých příspěvcích na sociální pojištění – např. mezi dělnickým a úřednickým systémem. Fondy sociálního pojištění jsou již dnes většinou odděleny od státního rozpočtu, i když jsou s ním často spojeny státními dotacemi. Ve většině moderních systémů sociálního pojištění je využíváno tzv. průběžné financování, resp. rozvrhový systém.²

Jako klasická odvětví sociálního pojištění lze označit: důchodové pojištění, které se skládá z pojištění starobního, invalidního a pozůstalostního, nemocenské pojištění, jehož hlavní věcnou dávkou je zdravotní péče, úrazové pojištění, a pojištění v nezaměstnanosti. Konkrétní složení jednotlivých dávek sociálního pojištění se může v jednotlivých zemích značně lišit. K systému sociálního pojištění obsahově patří i povinné důchodové připojištění, které je zahrnováno do tzv. doplňkových důchodových systémů.

Tato bakalářská práce si klade za cíl zmapovat systémy sociálního pojištění v České republice a v Rakousku z hlediska složení jejich odvětví, poskytovaných dávek a

¹ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, str. 163

² VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: Codex Bohemia, 1996

financování sociálního pojištění a komparovat oba systémy mezi sebou. V následujících dvou kapitolách budou teoreticky popsány systémy sociálního pojištění v České republice a v Rakousku podle jednotlivých odvětví. V praktické části bude provedena komparace obou systémů sociálního pojištění. Předmětem této komparace bude především výše výdajů na jednotlivá odvětví sociálního pojištění, struktura a výše poskytovaných dávek ze sociálního pojištění, podmínky nároku na dávky ze sociálního pojištění, financování sociálního pojištění aj. Komparace bude soustředěna především na nejdůležitější a nejobjemnější součást sociálního pojištění, a to důchodové pojištění, také z důvodu relativní podobnosti obou systémů důchodového pojištění. U ostatních odvětví budou srovnávány vždy ty části, které jsou u obou systémů sociálního pojištění shodné nebo podobné.

2 SYSTÉM SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V rámci systému sociálního zabezpečení jsou vytvořeny tři na sebe navazující relativně samostatné systémy – systém sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci. Tyto systémy se od sebe liší ve třech hlavních bodech – jakou sociální situaci řeší, jakým způsobem jsou dávky financovány a jakým způsobem jsou tyto systémy organizačně zabezpečeny.³ Tato bakalářská práce se bude dále věnovat systému sociálního pojištění.

V rámci systému sociálního pojištění existují v České republice systémy:

- **důchodového pojištění** dle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění v platném znění a penzijního připojištění dle zákona č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem v platném znění;
- **nemocenského pojištění** dle zákona č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců a zákona č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění a
- **pojištění na politiku zaměstnanosti** dle zákona č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti.⁴

2.1 Důchodové pojištění

Důchodové pojištění zabezpečuje občana **ve stáří** (s ohledem na dosažený věk), **při invaliditě, částečné invaliditě** (s ohledem na dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav), **při ztrátě životního partnera a při ztrátě živitele** (ovdovění a osiřování), tedy v případech, kdy dochází ke ztrátě zdroje obživy (tedy výdělku) a schopnosti si takový zdroj opatřit. Důchodové pojištění je upraveno **zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění** v platném znění. Důchodový systém je postavený na průběžném financování. Dávky v tomto systému jsou odvozeny od výdělečné činnosti účastníka důchodového pojištění.⁵ Pro středně a vysokopříjmové skupiny obyvatelstva je však relace důchodu k příjmům dosahovaným před odchodem do starobního důchodu tak nízká, že volí i doplňkové formy zabezpečení svého životního standardu ve stáří, tj. penzijní připojištění.

V důchodovém pojištění se poskytují **tyto dávky**: starobní důchod, plný invalidní důchod, částečný invalidní důchod, vdovský důchod, vdovecký důchod a sirotčí důchod. Základní důchodová soustava je povinná a jednotná pro všechny fyzické osoby výdělečně činné na území ČR.

³ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, str. 163

⁴ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, str. 164

⁵ DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 98

2.1.1 Starobní důchody

Starobní důchod je nejvýznamnější dávkou nejen tohoto odvětví, ale i celého sociálního pojištění. Smyslem starobního důchodu je zabezpečit občana při dosažení určité věkové hranice, tzv. **důchodového věku**. Do roku 1995 byla v českém systému jedna z nejnižších věkových hranic pro odchod do důchodu, tj. 60 let pro muže a pro ženy byla zavedena diference věku podle počtu vychovaných dětí; jejich důchodový věk činil 53 let při 5 a více dětech, 54 let při 3 nebo 4 letech, 55 let při 2 dětech, 56 let při jednom dítěti a 57 let u bezdětných žen. *Diference důchodového věku žen podle počtu vychovaných dětí je v podstatě raritou – v propracované podobě jako u nás nikde ve světě neexistovala a neexistuje.*⁶ V posledním desetiletí se projevuje tendence **zvyšovat důchodový věk**. Zákonem o důchodovém pojištění z roku 1995 u nás došlo ke zvýšení důchodového věku mužů na 62 let – od roku 1996 se důchodový věk u mužů zvyšoval pravidelně o 2 měsíce ročně. U žen se v témže horizontu uskutečnil přechod na důchodový věk 57 - 61 let, s ponecháním diference podle počtu vychovaných dětí. Zvyšování důchodového věku podle zákona o důchodovém pojištění, které mělo být ukončeno 31. prosince 2006, se prodlužuje až do 31. prosince 2012. Po roce 2012 budou platné nové důchodové věky – 63 let pro muže a 59 - 63 let pro ženy. U žen bude i nadále platit závislost odchodu do důchodu podle počtu dětí, viz tabulka 2.1:

Tabulka 2.1: Diference důchodového věku žen dle počtu narozených dětí v České republice od roku 2012

Počet dětí	Věk odchodu do důchodu
0	63
1	62
2	61
3-4	60
5 a více	59

Zdroj: www.cssz.cz

Ke sjednocení rozdílů mezi důchodovým věkem mužů a žen v závislosti na počtu vychovaných dětí při tomto tempu zvyšování důchodového věku dojde v roce 2025.⁷

Další podmínkou pro přiznání starobního důchodu kromě dosažení důchodového věku je určitý počet let trvání pojištění. Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod,

⁶ VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: Codex Bohemia, 1996

⁷ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. § 32 odst. 3.

tzv. čekací doba, činí nejméně 25 let. Při dosažení 65 let věku pojištěnce činí potřebná doba pojištění 15 let. Určité životní situace (např. příprava na budoucí povolání, uchazečství o zaměstnání, vojenská a civilní služba, mateřská a rodičovská dovolená a další) jsou započítávány jako **tzv. náhradní doba pojištění**. Tato náhradní doba pojištění je započítávána od 18 let věku osoby, v případě přípravy na budoucí povolání však nejvýše šest let od dosažení 18 let věku osoby.

V ČR je zavedena **dvousložková konstrukce důchodu**, při níž se důchod skládá z pevné základní výměry (1. složka) a procentní výměry (2. složka), jejíž výše závisí na výši výdělku a době pojištění. Základní výměra činí v roce 2008 pro všechny typy důchodů 1 700 Kč. **Rozhodným obdobím** pro stanovení osobního vyměřovacího základu je období 30 kalendářních let, s ohledem na inflaci je využíván **koeficientu nárůstu všeobecného vyměřovacího základu**, který vyjadřuje nárůst průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců. Tento koeficient vyhláší vláda svým nařízením. Skutečné výdělky, které se započítávají pro výpočet důchodu, se za jednotlivé roky vynásobí uvedenými indexačními koeficienty a takto se získají roční vyměřovací základy. Ty se sečtou za celé rozhodné období, vydělí se počtem kalendářních dnů v rozhodném období (po odpočtu dnů, které se neberou na zřetel – např. dny pobírání nemocenského) a výsledek se vynásobí číslem 30,4167 (představuje průměrný počet dnů v měsíci). Výsledná hodnota je **osobním vyměřovacím základem**, vlastně indexovaným průměrným měsíčním výdělkem, z něhož se dále vypočítává starobní důchod. Vyměřovací základ se nezapočítává v plné výši, ale je rozdělen do několika pásem, které jsou každoročně aktualizovány. Výsledný vyměřovací základ se u nás podle zákona o důchodovém pojištění označuje jako **výpočtový základ**. Uvedené částky podléhají dynamizaci. Procentní výměra starobního důchodu se vypočítá tak, že za každý rok pojištění do doby dosažení věkové hranice nároku na starobní důchod náleží 1,5 % výpočtového základu (při dalším trvání pracovního procesu se výměra zvyšuje o 1,5 % za každých 90 dní). Vynásobením počtu let pojištění tímto procentem u nás obdržíme **výši procentní výměry starobního důchodu**. Její minimum činí nejméně 770 Kč měsíčně. Její maximální výše není stanovena. Procentní výměra starobního důchodu se přičte k základní výměře starobního důchodu.⁸

Důležitá je též otázka **dynamizace důchodů** (tzn. aktualizace či přizpůsobování penzí). Jedná se o přizpůsobování důchodů vývoji ekonomiky. V ČR byl zaveden systém poloautomatické dynamizace důchodů, v němž významné místo mají vládní nařízení. V rámci reformy sociálního důchodového pojištění byl zaveden systém zvyšování důchodů

⁸ DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 103-107

podle růstu spotřebitelských cen a v rozsahu nejméně jedné třetiny i podle růstu reálných mezd, a to vždy každý rok v lednu.⁹

2.1.2 Invalidní důchody

Invalidní důchody v sociálním pojištění je nutno považovat za **náhradu ztráty pravidelných příjmů** z důvodu částečné nebo úplné dlouhodobé ztráty schopnosti k práci, nikoliv za kompenzaci všech případů vrozeného nebo získaného zdravotního poškození.

*Podle zákona je pojištěnec **plně invalidní**, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla jeho schopnost soustavné výdělečné činnosti **nejméně o 66 %** nebo je schopen soustavné výdělečné činnosti jen za zcela mimořádných podmínek. Pojištěnec je **částečně invalidní**, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu poklesla jeho schopnost soustavné výdělečné činnosti **nejméně o 33 %** nebo jestliže mu dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav značně ztěžuje obecné životní podmínky.*¹⁰ Při určování poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti pojištěnce se vychází z jeho zdravotního stavu doloženého výsledky funkčních vyšetření a z jeho schopnosti vykonávat práce odpovídající zachovaným tělesným, smyslovým a duševním schopnostem, s přihlédnutím k výdělečným činnostem, které vykonával předtím, než k takovému poklesu došlo, a k dosaženému vzdělání, zkušenostem a znalostem.

Zákon poskytuje plný invalidní důchod také prakticky všem občanům, kteří projeví snahu zapojit se trvaleji do zaměstnání: **doba pojištění** potřebná v Česku pro nárok na plný invalidní důchod (tzv. **čekací doba**) činí u občanů ve věku do 20 let méně než jeden rok, ve věku 20 až 22 let 1 rok, ve věku 22 až 24 let 2 roky, ve věku 24 až 26 let 3 roky, ve věku 26 až 28 let 4 roky a ve věku nad 28 let 5 roků. Stane-li se pojištěnec invalidním následkem pracovního úrazu, má nárok na důchod bez zřetele na tyto čekací doby. Invalidní důchod mohou pobírat i osoby, které nebyly vůbec účastny na důchodové pojištění a jimž přitom vznikla plná invalidita ještě před 18 rokem věku.¹¹

Plný invalidní důchod se vypočítává stejně jako důchod starobní s tím, že pro vyšší procentní výměry důchodu se započítává i tzv. **dopočtová doba**, což je počet let ode dne vzniku nároku na invalidní důchod do dosažení věku rozhodného po vzniku nároku na starobní důchod. U mužů se přičítají roky do věkové hranice pro starobní důchod mužů, u žen se přičítají roky až do hranice pro odchod do starobního důchodu u bezdětných žen.

⁹ VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: Codex Bohemia, 1996

¹⁰ DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 101

¹¹ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. § 40 odst. 1.

Částečný invalidní důchod se odvozuje z důchodu invalidního a činí 50 % invalidního důchodu.

Problematika dynamizace invalidních důchodů je analogická starobním důchodům.

2.1.3 Pozůstalostní důchody

Pozůstalostní důchody jsou významnými dávkami důchodového zabezpečení. Problematika pozůstalostních důchodů se odvíjí, resp. má odvíjet od příslušného rizika a jeho významnosti. Tímto rizikem není smrt manžela či rodiče, ale **ztráta a (smrt) živitele**.

2.1.3.1 Vdovský a vdovecký důchod

Vdovský důchod by měl **vdově kompenzovat její celkově nižší příjmy** v důsledku úmrtí manžela. Vdova má nárok na vdovský důchod po manželovi, který pobíral starobní, invalidní nebo částečně invalidní důchod nebo ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro vznik nároku na plný invalidní nebo starobní důchod nebo zemřel následkem pracovního úrazu. Vdovský důchod náleží **po dobu jednoho roku** od smrti manžela. Po uplynutí této doby je vyplácen vdovský důchod jen tehdy, jestliže je splněna některá z následujících podmínek: vdova pečuje o nezaopatřené dítě, které bylo v rodině zemřelého vychováváno, vdova pečuje o převážně nebo plně bezmocné dítě nebo o takové rodiče jednoho z manželů, kteří s ní žijí ve společné domácnosti, je plně invalidní nebo dosáhla věku 55 let nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší. Nárok na vdovský důchod zaniká, pokud žena přestane pečovat o nezaopatřené dítě, o převážně nebo plně bezmocné dítě nebo o rodiče jednoho z manželů, a dále pokud se znovu provdá, v tomto případě vdově náleží odstupné ve výši 12 měsíčních splátek vdovského důchodu a neobnovuje se již zánikem druhého manželství.

Vdovecký důchod kompenzuje muži zvýšené náklady, které mu vzniknou úmrtím ženy. Vdovecký důchod je přiznáván za stejných podmínek a ve stejné výši jako důchod vdovský. Věková hranice pro trvalé poskytování vdoveckého důchodu je u mužů 58 let.¹²

Vdovský důchod se v roce 2008 skládá ze základní výměry důchodu ve výši 1 700 Kč a procentní výměry, která činí 50 % procentní výměry důchodu originálního, tj. důchodu starobního nebo invalidního, na který měl nebo by měl nárok manžel v době smrti.

¹² DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 102

2.1.3.2 Sirotčí důchod

Na sirotčí důchod má nárok **nezaopatřené dítě**, zemřel-li: rodič (osvojitel dítěte), osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, a dítě na ni bylo v době smrti převážně odkázáno výživou, kterou nemohli ze závažných důvodů zajistit jeho rodiče, jestliže zemřelá osoba byla poživitelem starobního důchodu, plného nebo částečného invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnila podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřela následkem pracovního úrazu. Zemřou-li oba rodiče nebo osoby jim na roveň postavené, má sirotek nárok na sirotčí důchod po obou těchto osobách, jsou-li splněny uvedené podmínky. Pro výplatu sirotčího důchodu se za nezaopatřené dítě považuje dítě do skončení povinné školní docházky a poté nejdéle do 26 let věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, případně není schopno výdělečné činnosti pro nemoc, úraz nebo dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav. Nárok na sirotčí důchod zaniká, přestane-li být dítě nezaopatřené, nebo zaniká osvojením, dojde-li ke zrušení osvojení, nárok se obnovuje.

Základní výměra sirotčího důchodu v roce 2008 činí 680 Kč měsíčně. Výše procentní výměry sirotčího důchodu činí 40 % výměry starobního nebo plného invalidního důchodu, na který měl nebo by měl nárok zemřelý v době smrti.¹³

2.1.4 Penzijní připojištění

Jedná se o **volitelný pilíř**, do něhož vstupuje občan na základě svého svobodného rozhodnutí. Pravidla jsou upravena **zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem**, a stát penzijní připojištění podporuje daňově a legislativně. Existence dobrovolného penzijního připojištění do určité míry působí i jako stabilizační faktor základního solidárního pilíře, neboť umožňuje těm, jejichž krytí ze základního pilíře by bylo nedostatečné vzhledem k úrovni jejich předchozích příjmů, si individuálně, ale za zákonem specifikovaných podmínek, tento životní standard v důchodu zvýšit, a to při zachování jejich role v základním systému.

Penzijní připojištění v České republice je podporováno formou státního příspěvku. Na základě zákona je státní příspěvek poskytován odstupňovaně podle výše měsíčních příspěvků účastníka, kdy s rostoucí výší se státní příspěvek relativně snižuje. Měsíční příspěvek státu na penzijní připojištění je uveden v tabulce 2.2. Účastník nemůže platit příspěvek současně na penzijní připojištění u více penzijních fondů a čerpat příspěvek od státu.

¹³ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. § 52, 53

Tabulka 2.2: Měsíční příspěvek státu na penzijní připojištění v České republice v roce 2008

Částka	Státní příspěvek
100 až 199 Kč	50 + 40 % z částky nad 100 Kč
200 až 299 Kč	90 + 30 % z částky nad 200 Kč
300 až 399 Kč	120 + 20 % z částky nad 300 Kč
400 až 499 Kč	140 + 10 % z částky nad 400 Kč
500 Kč a více	150 Kč

Zdroj: Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem, v platném znění

Platby penzijního připojištění nemusí platit účastník sám, může je za něho platit třetí osoba, např. zaměstnavatel. To má výhody pro něj i pro zaměstnance, příspěvky zaměstnavatele na penzijní připojištění lze zahrnout do **daňově uznatelných nákladů**. Na příspěvek zaměstnavatele se však nevztahuje státní příspěvek na penzijní připojištění. Platby penzijního připojištění placené zaměstnancem lze odečíst od základu daně. Částka, kterou lze takto odečíst, se rovná úhrnu příspěvků zaplacených na penzijní připojištění se státním příspěvkem poplatníkem ve zdaňovacím období sníženému o 6 000 Kč, max. za jedno zdaňovací období 12 000 Kč.

Penzijní fond poskytuje **několik druhů dávek** podle volby účastníka. Jedná se např. o jednorázové vyrovnání, odbytné nebo penze, kterou se rozumí pravidelná výplata peněžní částky po stanovenou dobu. Z penzijního připojištění lze poskytovat **tyto penze**: starobní penzi, výsluhovou penzi, invalidní penzi a pozůstalostní penzi.¹⁴

2.2 Nemocenské pojištění

Systém nemocenského pojištění je upraven **zákonem č. 54/1956 Sb. o nemocenském pojištění zaměstnanců** a kromě toho několika dalšími zákonnými i podzákonnými normami. Za dobu platnosti systému došlo k mnoha novelizacím, zásadnější změny v této oblasti by měl přinést až **nový zákon o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb.**, který měl vstoupit v platnost k 1. 1. 2007. Jeho účinnost však byla odložena k 1. 1. 2009.¹⁵

Účelem nemocenského pojištění je zabezpečit výdělečně činné osoby peněžitými dávkami v případě dočasné ztráty příjmů z výdělečné činnosti vzniklé v důsledku právem uznaných sociálních událostí. Soustava dávek nemocenského pojištění zahrnuje pojištění

¹⁴ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, str. 225-232

¹⁵ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, str. 240

krátkodobých následků některých sociálních událostí peněžitými dávkami odvozenými z výše výdělků, který částečně nahrazují.

Zákon o nemocenském pojištění stanoví, které osoby jsou účastny nemocenského pojištění. Jsou to zejména zaměstnanci v pracovním poměru, členové družstva, společníci a jednatelé některých druhů společností, zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti, soudci, členové zastupitelstev územně samosprávných celků a další osoby, které jsou vyjmenovány v zákoně o nemocenském pojištění. V případě, že pojištěnec vykonává více činností, které zakládají účast na nemocenském pojištění, je pojištěn z každé činnosti samostatně.

Z účasti na nemocenském pojištění zaměstnanců jsou vyňaty některé skupiny obyvatel, jejichž nemocenské pojištění je upraveno jinými zákony. Jsou to např.: příslušníci ozbrojených sborů z povolání; zaměstnanci, kteří vykonávají pouze příležitostné zaměstnání; zaměstnanci, kteří jsou činní v České republice pro zaměstnavatele, kteří nemají sídlo na území České republiky.

Pojištění vzniká dnem nástupu do zaměstnání přímo ze zákona a trvá po celou dobu trvání zaměstnání. Zaniká automaticky dnem skončení zaměstnání. Podmínkou vzniku nároku na dávky nemocenského pojištění je, aby podmínky rozhodné pro jejich přiznání byly splněny buď v době účasti na nemocenském pojištění, nebo po skončení účasti na pojištění, ale ještě během doby, po kterou osoba pobírá dávky nemocenského pojištění, anebo po skončení účasti na pojištění, ale ještě v ochranné lhůtě, která činí 7 dnů od zániku účasti na nemocenském pojištění.¹⁶

Všechny **dávky nemocenského pojištění se poskytují za kalendářní dny**, proto se také vyměřovací základ pro výpočet těchto dávek stanovuje jako **denní vyměřovací základ**. Vypočítá se jako podíl vyměřovacího základu z rozhodného období a počtu kalendářních dnů, které připadají na rozhodné období. Vyměřovacím základem pro účely výpočtu denního vyměřovacího základu se rozumí mzda, plat a další příjmy, rozhodné pro stanovení pojistného na sociální zabezpečení podle zákona č. 589/1992 Sb. **Rozhodné období** je 12 kalendářních měsíců před měsícem, ve kterém vznikl nárok na dávku nemocenského pojištění, v němž vznikla pracovní neschopnost. Denní vyměřovací základ určený při vzniku pracovní neschopnosti platí po celou dobu jejího trvání. Jeho výše je limitována, podléhá

¹⁶ DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 117-120

redukci v případě, že přesahuje určitou stanovenou hodnotu. Zaokrouhluje se na celé koruny nahoru po provedení procentní redukce.¹⁷

V rámci nemocenského pojištění zaměstnanců jsou vypláceny **tyto dávky**: nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství a podpora při ošetřování člena rodiny se vypočítávají **procentní sazbou z denního vyměřovacího základu**. Délka poskytování dávek nemocenského pojištění se označuje jako **podpůrčí doba** a je různá dle typu dávky.

2.2.1 Nemocenské

Nemocenské dávky zabezpečují pojištěnce v případě dočasné pracovní neschopnosti pro nemoc nebo úraz a při karanténě. Nárok na nemocenské dávky však nemá pojištěnec, který si přivodí pracovní neschopnost úmyslně, účastí ve rvačce, následkem své opilosti nebo zneužití omamných prostředků nebo při spáchání úmyslného trestného činu, za nějž je zákonem stanoven trest odnětí svobody, jehož horní hranice přesahuje jeden rok.¹⁸ Pracovní neschopnost začíná dnem, kdy ji ošetřující lékař zjistil.

Nemocenské se poskytuje, pokud je uznána dočasná neschopnost k práci či nařízena karanténa, a pojištěnec ztratil započitatelný příjem ze zaměstnání, ze kterého je nemocenské počítáno. V době vzniku dočasné pracovní neschopnosti (karantény) se pojištěnec musí účastnit na nemocenském pojištění. Nemocenské se poskytuje **od prvního dne** pracovní neschopnosti až do jejího skončení nebo do uznání invalidity, nejdéle však **jeden rok** od počátku pracovní neschopnosti, tzv. **podpůrčí doba**. Nemocenské může být poskytováno i déle, pokud lze očekávat, že zaměstnanec v krátké době nabude pracovní schopnosti (nejdéle však další rok). Do podpůrčí doby se nezapočítává pracovní neschopnost způsobená pracovním úrazem či nemocí z povolání. Nemocenské se vyplácí nejdéle do uznání plné nebo částečné invalidity.¹⁹

Nemocenské se stanoví z denního vyměřovacího základu příslušnou procentní sazbou. Procentní sazba nemocenského prošla v roce 2008 několika zásadními změnami. Od 1. 1. 2008 nebylo nemocenské poskytováno za první tři dny dočasné pracovní neschopnosti (karantény). Od 4. do 30. kalendářního dne pracovní neschopnosti činilo za kalendářní den 60 % denního vyměřovacího základu, od 31. do 60. kalendářního dne

¹⁷ DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 120-121

¹⁸ Zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. § 24 odst. 1.

¹⁹ VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha: Codex Bohemia, 1996

pracovní neschopnosti činilo 66 % a od 61. kalendářního dne pracovní neschopnosti 72 % denního vyměřovacího základu. Od 30. 6. 2008 vešla v platnost nová úprava a za první tři dny pracovní neschopnosti náleží nemocenské ve výši 60 % denního vyměřovacího základu. Procentní sazby v ostatních dnech zůstávají beze změny. Výše nemocenského za kalendářní den se zaokrouhluje na celé koruny směrem nahoru.

2.2.2 Podpora při ošetřování člena rodiny

Podpora při ošetřování člena rodiny náleží místo výdělku pojištěnci, který nemůže pracovat, protože: ošetřuje nemocné dítě mladší než 10 let; nebo pečuje o dítě mladší než 10 let z toho důvodu, že: dětské výchovné zařízení, v jehož péči dítě jinak je, nebo škola, do které chodí, byly uzavřeny z nařízení příslušných orgánů, nebo dítě nemůže být pro nařízenou karanténu v péči dětského výchovného zařízení nebo docházet do školy nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, onemocněla, byla v ústavním ošetřování nebo jí byla nařízena karanténa, a proto nemůže o dítě pečovat; ošetřuje jiného nemocného člena rodiny, jestliže jeho zdravotní stav vyžaduje nezbytně ošetřování jinou osobou

Podmínkou pro poskytování podpory je, že dítě nebo nemocný člen rodiny žije s pojištěncem v domácnosti (nevyžaduje se, pokud jde o ošetřování dítěte mladšího 10 let rodičem). **Podpůrčí doba** u podpory při ošetřování člena rodiny trvá **nejvýše po dobu prvních devíti kalendářních dnů**, pokud potřeba ošetřování v nich trvá. Pojištěnci, který má v trvalé péči alespoň jedno dítě ve věku do skončení povinné školní docházky a je jinak osamělý, se podpůrčí doba prodlužuje nejvýše po dobu prvních 16 kalendářních dnů.²⁰

Podpora při ošetřování člena rodiny se vypočítává jako nemocenské. Výše podpory za kalendářní den činí po celou podpůrčí dobu 60 % denního vyměřovacího základu.

2.2.3 Peněžité pomoci v mateřství

Peněžité pomoci v mateřství je vyplácena zaměstnankyním v posledním období před porodem a po dobu mateřství v době mateřské dovolené. V některých případech se může poskytovat peněžité pomoci muži.

Podmínkou vzniku nároku na dávku je splnění těchto skutečností: ke dni zahájení pobírání dávky musí být zaměstnankyně účastna nemocenského pojištění (tato účast musí trvat alespoň po dobu 270 dnů v období posledních dvou let před dnem porodu) nebo musí být zachována k tomuto dni ochranná lhůta nebo musí zaměstnankyně pobírat nemocenské;

²⁰ Zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. § 25 odst. 1 – 4.

těhotenství skončí porodem; zaměstnankyně ztratila příjem ze zaměstnání, na základě něhož je peněžitá pomoc v mateřství poskytována.

Peněžitá podpora v mateřství se ženě poskytuje **po dobu 28 týdnů mateřské dovolené**, a to od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu, nejdříve však od počátku osmého týdne před tímto dnem, a to i ženě, která je neprovdaná, ovdovělá, rozvedená nebo z jiných vážných důvodů osamělá. Porodila-li žena zároveň dvě nebo více dětí, a pokud se stará aspoň o dvě z novorozených dětí, poskytuje se jí peněžitá pomoc v mateřství po dobu 37 týdnů. Převzme-li mateřskou péči jiná žena (při smrti matky nebo na základě rozhodnutí příslušného orgánu), pak se uvedené délky dovolené zkracují o 6 týdnů, což odpovídá předpokládané době pobírání dávky před porodem.²¹

Stanovuje se stejným způsobem jako nemocenské s tím, že denní vyměřovací základ se zjišťuje ke dni nástupu na mateřskou dovolenou. Výše za kalendářní den činí po celou podpůrčí dobu 69 % denního vyměřovacího základu.

2.2.4 Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství je poskytován zaměstnankyni, která vykonávala práci, která je těhotným ženám zakázána nebo která podle lékařského posudku ohrožuje její těhotenství, a je proto v těhotenství dočasně převedena na jinou práci, při níž dosahuje bez svého zavinění nižšího příjmu než na dosavadní práci. Tato dávka náleží za obdobných podmínek také matkám do konce devátého měsíce po porodu.

Pro přiznání této dávky musí být žena účastna nemocenského pojištění a po převedení na jinou práci ze stanovených důvodů poklesl bez jejího zavinění její výdělek. Vyrovnávací příspěvek se poskytuje za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci. Poskytuje se v těhotenství nejdéle do nástupu mateřské dovolené a po ukončení mateřské dovolené nejdéle do konce devátého měsíce po porodu.²²

Stanoví se jako **rozdíl denního vyměřovacího základu** zaměstnankyně zjištěného ke dni jejího převedení na jinou práci **a průměru jejích příjmů**, které připadají na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení. Denní vyměřovací základ se zjišťuje ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím.

²¹ Internetové stránky České správy sociálního zabezpečení. Dostupné u WWW:

<http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/Poskytovani-davek-nemocenskeho-pojisteni.htm>

²² DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 124

2.2.5 Nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných

Zvláštní skupinu tvoří osoby samostatně výdělečně činné, pro které je nemocenské pojištění v některých oblastech upraveno odchylně od nemocenského pojištění zaměstnanců. Základní odlišnost spočívá v **dobrovolné účasti** osob samostatně výdělečně činných na nemocenském pojištění. Účast těchto osob na nemocenském pojištění je však podmíněna účastí na důchodovém pojištění. Z nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných není poskytována podpora při ošetřování člena rodiny ani vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Podmínky nároku na nemocenské: musí být zapláceno pojistné na nemocenské pojištění; mimo podmínek uvedených pro zaměstnance, nesmí osoba samostatně výdělečně činná v době pracovní neschopnosti (karantény) osobně vykonávat samostatnou výdělečnou činnost; musí splnit tříměsíční tzv. čekací dobu, pokud tato osoba zahájí či znovu zahájí činnost a do osmi dnů se přihlásí k nemocenskému pojištění, splnění čekací doby se nevyžaduje. Podmínky nároku na peněžitou pomoc v mateřství: mimo podmínek stanovených pro zaměstnankyně musí být splněny podmínky: musí být zapláceno pojištění na nemocenské pojištění; osobně nevykonávat samostatnou výdělečnou činnost; získat aspoň 180 dnů účasti na nemocenském pojištění osob samostatně výdělečně činných v období jednoho roku před porodem.

U osob samostatně výdělečně činných se **denní vyměřovací základ** zjišťuje obdobným způsobem jako u zaměstnance s tím, že **rozhodným obdobím** je zpravidla kalendářní rok přecházející kalendářnímu roku, v němž vznikla pracovní neschopnost (karanténa), nebo v němž žena nastupuje na mateřskou dovolenou. Započítatelným příjmem se rozumí úhrn měsíčních vyměřovacích základů pro stanovení záloh na pojistné na důchodové pojištění.²³

2.3 Státní politika zaměstnanosti

Hlavním cílem státní politiky zaměstnanosti je zabezpečit právo na zaměstnání všem občanům České republiky.

Politika zaměstnanosti se orientuje zejména na průběžné sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, zpracovávání prognóz a koncepcí zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů, uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti (např. rekvalifikace, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, překlenovací příspěvek, příspěvek na dopravu zaměstnanců, příspěvek na zapracování, příspěvek při přechodu na

²³ Internetové stránky České správy sociálního zabezpečení. Dostupné z WWW: <http://www.cssz.cz/cz/osoby-samostatne-vydelečne-cinne/davky/davky-nemocenskeho-pojisteni.htm>

nový podnikatelský program apod.), poskytování pasivní politiky zaměstnanosti, tj. poskytování podpor v nezaměstnanosti a podpor při rekvalifikaci, hospodaření s prostředky na politiku zaměstnanosti a usměrňování zaměstnávání pracovních sil ze zahraničí na území České republiky a z území České republiky do zahraničí.²⁴

V rámci **pasivní politiky zaměstnanosti** je uchazečům o zaměstnání poskytována **podpora v zaměstnanosti po dobu 6 měsíců**, a to ve výši 40 % z předchozího výdělku po dobu 3 měsíců po ztrátě pracovního místa, tato sazba se potom zvyšuje na 45 % po dobu dalších 3 měsíců a v případě účasti na rekvalifikaci se sazba zvyšuje na 60 %. Pro osoby ve věku 50 až 55 let je zvýšena doba pobírání této dávky na 9 měsíců a pro osoby starší 55 let se tato dávka poskytuje po dobu 1 roku. Podmínkou nároku na podporu je zaměstnání alespoň po dobu 12 měsíců v posledních třech letech před podáním žádosti o zprostředkování zaměstnání (do uvedené doby se započítává vojenská služba, osobní péče o dítě ve věku do 3 let apod.). Absolventi škol po ukončení studia nemají automatický nárok na podporu v nezaměstnanosti a pro její získání musí také splnit danou podmínku. Nelze-li použít k výpočtu dávky čistého výdělku, stanoví se výše podpory z částky životního minima platné pro osobu starší 26 let. U osob samostatně výdělečně činných se vyjde z posledního vyměřovacího základu pro pojistné na sociální důchodové pojištění. Maximální výše podpory v nezaměstnanosti je stanovena jako jedenapůlnásobek životního minima (po dobu rekvalifikace 1,8 násobek) Podá-li uchazeč žádost do 3 dnů po skončení zaměstnání, náleží mu hmotné zabezpečení od 4. dne, jinak od 8. dne. Nezaměstnaní si mohou vedle pobírání podpory v nezaměstnanosti přivydělat až do výše 1/2 minimální mzdy.²⁵

2.4 Financování sociálního pojištění

Počínaje rokem 1993 byl zahájen **proces oddělování financování sociálního pojištění od státního rozpočtu** zavedením placení pojistného jako zvláštní platby mimo daňový systém. Byl tak zaveden **systém průběžného financování**. K úplnému oddělení – vytvoření zvláštního účtu – došlo až v roce 1996.

Celkové výdaje na důchody se zvýšily z 3,2 mld. EUR²⁶ v roce 1993 na 11,1 mld. EUR²⁶ v roce 2006. Podíl těchto výdajů na HDP se zvýšil ze 7,5 % na 8,3 %.²⁷ Až do roku 1996 příjmy převyšovaly výdaje, poté se situace obrátila a v roce 2003 byly již výdaje na

²⁴ DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 59

²⁵ Internetové stránky portálu Ministerstva práce a sociálních věcí. Dostupné z WWW: http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/pravpov_uch

²⁶ přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

²⁷ KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 4. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2007, str. 195

důchodové pojištění o cca 0,7 mld. EUR²⁶ vyšší než příjmy z pojistného na důchodové pojištění. K zásadnější změně dochází až od roku 2004, kdy se systém dostal po osmi letech do přebytku, zejména díky úpravě pojistné sazby. Pozitivně zde působí mimo jiné i fakt, že Česká správa sociálního zabezpečení je ve výběru pojistného vysoce úspěšná – v roce 2006 se podařilo vybrat 99 % předepsaného pojistného a takto vysoký výběr pojistného nemá v zemích Evropské unie obdobu.

Základní právní normou upravující výběr zdrojů pro sociální pojištění a státní politiku zaměstnanosti je **zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti**. Placením pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti jsou zajištěny prostředky pro důchodové pojištění, nemocenské pojištění a státní politiku zaměstnanosti. Pojistné, stejně jako penále, přírážka k pojistnému a pokuty, jsou příjmem státního rozpočtu v oddělené rozpočtové kapitole příslušející do resortu Ministerstva práce a sociálních věcí.

Poplatníci tohoto pojistného jsou rozděleni na 4 skupiny. Jsou to **organizace**, tj. právnické neb fyzické osoby, které zaměstnávají více než 25 zaměstnanců, **malé organizace**, tj. právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají méně než 25 zaměstnanců včetně a vedou si samostatně mzdovou evidenci, dále **zaměstnanci** a **osoby samostatně výdělečně činné**.

Výše pojistného je stanovena procentní sazbou z vyměřovacího základu za rozhodné období. U **organizace a malé organizace** vyměřovacím základem je částka, která odpovídá **úhrnu vyměřovacích základů jejich zaměstnanců**. Sazby pojistného pro jednotlivé poplatníky jsou uvedeny v následující tabulce 2.3.

Vyměřovacím základem zaměstnance je úhrn příjmů, které mu zúčtovala organizace, které zakládá účast na nemocenském pojištění, s výjimkou nezapočitatelných příjmů, uvedených v zákoně. Rozhodné období je kalendářní měsíc. Za zaměstnance je povinen pojistné vypočítat a odvést zaměstnavatel.

U osob samostatně výdělečně činných se pojistné platí prostřednictvím záloh v průběhu roku s následným vyúčtováním záloh po podání daňového přiznání. Rozhodným obdobím je kalendářní rok. Účast osob samostatně výdělečně činných na důchodovém pojištění závisí od roku 2004 na charakteru samostatné výdělečné činnosti. Podle § 9 zákona o důchodovém pojištění se osoby samostatně výdělečně činné dělí na osoby vykonávající hlavní a vedlejší samostatnou výdělečnou činnost. **Vyměřovacím základem osoby provozující samostatnou výdělečnou činnost jako hlavní je částka, kterou si určí, ne však méně než 50 % příjmu ze samostatně výdělečné činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na**

jeho dosažení, zajištění a udržení. Osoba samostatně výdělečně činná vykonávající vedlejší samostatnou výdělečnou činnost je účastna důchodového pojištění, jestliže její příjem z vedlejší činnosti po odpočtu výdajů vynaložených na jeho dosažení, zajištění a udržení dosáhl zákonem stanovené rozhodné částky. Vyměřovací základ osoby samostatně výdělečně činné vykonávající samostatnou činnost jako vedlejší se stanoví stejně jako u hlavní samostatné výdělečné činnosti. Vyměřovací základ pro pojistné na nemocenské pojištění osob samostatně výdělečně činných je stejný jako pro pojistné na důchodové pojištění. Nemocenské pojištění je však pro osoby samostatně výdělečně činné dobrovolné.

**Tabulka 2.3: Sazby pojistného z vyměřovacího základu v %
v České republice platné od 1. 1. 2004**

Druh pojištění	Zaměstnanec	Zaměstnavatel	Osoba samostatně výdělečně činná
Na důchodové pojištění	6,5	21,5	28,0
Na nemocenské pojištění	1,1	3,3	4,4 *
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	0,4	1,2	1,6
Celkem	8	26	29,6 (34)

* od roku 1996 pro osoby samostatně výdělečně činné fakultativní.

Zdroj: www.cssz.cz

U osob, vykonávajících zaměstnání v cizině, je rozhodným obdobím kalendářní měsíc. **Vyměřovacím základem** je částka, kterou si tato osoba sama určí, nejméně však měsíčně dvojnásobek částky minimální mzdy. **Sazba pojistného činí 28 % na důchodové pojištění, 1,6 % na státní politiku zaměstnanosti** (protože tyto osoby nejsou účastné nemocenského pojištění, není zde stanovena sazba pojistného na nemocenské pojištění).²⁸

²⁸ DURDISOVÁ, Jaroslava a kol. *Sociální politika v ekonomické praxi (vybrané problémy)*. 1. vyd. Praha: VŠE, 2005, str. 83-88

3 SYSTÉM SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ V RAKOUSKU

Rakouský systém sociálního zabezpečení se dělí na systém **sociálního pojištění** (Sozialversicherung) a **systém sociální pomoci** (Sozialhilfe).

V současné době jsou prakticky všechny skupiny zaměstnanců kryty systémem sociálního zabezpečení, bez ohledu na úroveň jejich příjmů. Výše příspěvků do systému je odvozena od výše příjmů a pojištění je povinné.

Sociální pojištění v Rakousku zahrnuje **důchodové** (invalidita, stáří, vdovství), **nemocenské** (nemoc, mateřství, přídavky na děti) a **úrazové** (pracovní úrazy a nemoci z povolání) pojištění dle **Všeobecného zákona o sociálním pojištění**. Sociální pojištění specifických skupin a povolání (např. rolníci, notáři, úředníci apod.) je upraveno ještě dalšími zákony o sociálním pojištění zaměřenými na danou skupinu. Do sociálního pojištění se ještě zahrnuje **pojištění v nezaměstnanosti**, potom mluvíme o sociálním pojištění v širším slova smyslu.

3.1 Důchodové pojištění

Hlavním úkolem důchodového pojištění je finanční zajištění pojištěnců a jejich rodinných příslušníků z prostředků tohoto pojištění ve stáří nebo při zanechání výdělečné činnosti z důvodu nemoci. Sociální důchodové pojištění je nejvýznamnějším starobním pojištěním v Rakousku. Důchodově pojištěno je zhruba 3,3 milionů osob a rakouské důchodové pojištění vyplácí v dnešní době asi 27 mld. EUR ročně, což je víc než dva milióny důchodů. V Rakousku je vedle základního sociálního pojištění ještě možnost využít **širšího sociálního pojištění** u nositele pojištění, u kterého je pojištěnec pojištěn. Toto širší pojištění si hradí pojištěnec sám, nepřispívá mu zaměstnavatel. A samozřejmě jako v České republice je zde možnost **penzijního připojištění**, které je také podporováno státem.²⁹

V rámci důchodového pojištění jsou vypláceny **tyto druhy důchodů**: starobní důchody, předčasné starobní důchody na základě dlouhé pojistné doby, důchody z důvodu snížené pracovní schopnosti, popř. nezpůsobilosti k výkonu výdělečné činnosti a důchody pro pozůstalé. Dalšími úkoly důchodového pojištění je zdravotní prevence a rehabilitace. Nositelé důchodového pojištění zřizují za účelem prevence a obnovy zdraví a pracovní schopnosti vlastní zdravotnická zařízení.

²⁹ Internetové stránky rakouského sociálního pojištění, informační publikace Dokonalé pojištění – Sociální jistoty v Rakousku. Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/133292.PDF>

3.1.1 Starobní důchody

Starobní důchody **zabezpečují pojištěnce ve stáří**. Starobní důchod je poskytován na základě podané žádosti o tento důchod a na základě splnění určitých předpokladů. Dle Všeobecného zákona o sociálním pojištění jsou to tyto předpoklady: dosažení určitého věku (důchodový věk) a splnění minimálního počtu měsíců pojištění (čekací doba).

V roce 2005 došlo k **harmonizaci důchodových systémů** s nabytím platnosti nového Všeobecného důchodového zákona od 1. 1. 2005. Uskutečněná harmonizace důchodů zaručuje společný, jednotný důchodový zákon pro všechny výdělečně činné osoby, počínaje datem narození 1. 1. 1955. Základem Všeobecného důchodového zákona je to, že všechny výdělečně činné osoby dostanou v důchodovém věku zpravidla 65 let po 45 letech pojištění **důchod ve výši 80 % průměrného životního výdělku**. Za tímto účelem je pro každého pojištěnce zřízen **osobní důchodový účet** u Hlavního svazu rakouských pojišťoven. Na něm jsou vykázány zaplacené a zhodnocené příspěvky a získané nároky (např. období výchovy dětí). Příspěvky a nároky na důchodovém účtu jsou každoročně valorizovány a na jejich základě bude při odchodu do důchodu vypočtena výše důchodu. Pro vypočtení důchodu budou všechna pojistná období započítána jako příspěvková období s příspěvkovým základem (např. pro ohodnocení období výchovy dětí bude existovat zákonem určený příspěvkový základ). **Zákonná věková hranice pro odchod do důchodu činí pro všechny pojištěnce 65 let**. Kromě toho je zřízen tzv. **koridor**, který umožňuje odchod do důchodu od 62 let, avšak se srážkami. Přejed z nynějšího práva na harmonizované důchodové právo je vyřešeno zavedením **paralelních účtů** pro všechny pojištěnce, počínaje datem narození 1. 1. 1955. Celkový průběh výdělečné činnosti bude fiktivně vypočten v obou systémech – podle starého a podle harmonizovaného důchodového práva. Výše důchodu se pak určuje podle poměru pojistných období získaných v obou systémech.³⁰

Základem pro výpočet důchodu je **celkový vyměřovací základ**. Tento celkový vyměřovací základ se skládá ze dvou částí. První z nich je **vyměřovací základ počítaný z příjmů z výdělečné činnosti**, do kterého jsou zahrnovány nejvyšší roční příjmy za určitý počet let od roku 1956 až do roku před rozhodným dnem vstupu do důchodu. Ještě před samotným výpočtem vyměřovacího základu je však výše dosažených příjmů z výdělečné činnosti v jednotlivých letech zvýšena o určité procento, které je také dáno zákonem. Druhou část celkového vyměřovacího základu tvoří **vyměřovací základ za dobu péče o dítě**, který je stanoven příslušným zákonem. V roce 2008 jeho výše činí 821,70 EUR a

³⁰ Internetové stránky rakouské Sociální pojišťovny rolníků, informační publikace Důchodové pojištění. Dostupné z WWW: <http://www.svb.at/mediaDB/119940.PDF>

postupně se zvyšuje. Výše důchodu se potom vypočte pomocí procentní sazby z celkového vyměřovacího základu, která je závislá na počtu dosažených měsíců pojištění rozhodných pro výpočet důchodu. Za každých 12 měsíců pojištění je tato sazba zvýšena hodnotou 1,78 a tato procentní sazba nesmí přesáhnout 80 % z celkového vyměřovacího základu. Takto vypočítaná výše důchodu může být snížena v případě odchodu do důchodu před dosažením důchodového věku, popř. zvýšena při odchodu do důchodu později než v důchodovém věku.

3.1.1.1 „Klasický“ starobní důchod

Důchodový věk je pro ženy stanoven ve výši 60 let a pro muže ve výši 65 let. Důchodový věk žen bude postupně od roku 2024 přizpůsobován důchodovému věku mužů. Tuto úpravu řeší **Spolkový ústavní zákon 1992**. Nynější důchodový věk žen 60 let se začne od 1. 1. 2024 postupně zvyšovat o 6 měsíců ročně až na úroveň důchodového věku mužů. Vyrovnání obou důchodových věků by mělo být dokončeno do roku 2033. To znamená, že na ženy od data narození 2. 12. 1963 se již bude toto zvýšení vztahovat.

V rámci minimální doby pojištění rozlišujeme pojištěnce narozené před 1. 1. 1955 a pojištěnce narozené po tomto datu. Pro osoby, které se narodily **před 1. 1. 1955**, je dána podmínka alespoň 180 měsíců účasti na povinném pojištění (do této doby se počítá také až 24 měsíců pobírání příspěvku na péči o dítě a až 30 měsíců prezenční nebo civilní služby) nebo účast na dobrovolném pojištění k rozhodnému dni; nebo alespoň 300 měsíců pojištění (vyjma měsíců náhradní doby 1. 1. 1956) k rozhodnému dni; nebo minimálně 180 měsíců pojištění v posledních 360 kalendářních měsících před rozhodným dnem. Pro osoby, které se narodily **po 1. 1. 1955 a do 31. 12. 2004** získaly alespoň jeden měsíc pojištění, platí toto ustanovení jen, pokud je pro tyto osoby výhodnější. Pro osoby narozené **od 1. 1. 1955**, je minimální doba pojištění alespoň 180 měsíců účasti na pojištění **podle Všeobecného důchodového zákona** (platí teprve od 1. 1. 2005), z toho nejméně 84 měsíců na základě výdělečné činnosti před rozhodným dnem. Doba péče o děti se započítává také, pokud byla tato doba před 1. 1. 2005.³¹

3.1.1.2 „Korridorpension“

Tento typ důchodu byl zaveden s nabytím platnosti Všeobecného důchodového zákona **od 1. 1. 2005**. Tento zákon stanovil tzv. **důchodový koridor**, který umožňuje za určitých okolností předčasný odchod do důchodu již před zákonnou věkovou hranicí pro odchod do

³¹ Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace Starobní důchody. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/126922.PDF>

důchodu. Nástup na tento důchod je možný mezi 62. až 68. rokem života. „Korridorpension“ přichází v současné době v úvahu pro muže narozené od 1. 1. 1944. Dřívější ročníky mohou ještě požadovat předčasný starobní důchod na základě dlouhé pojistné doby. Pro ženy přichází „Korridorpension“ v úvahu nejdříve od roku 2028. Předtím mají možnost ještě před dosažením 62. roku života využít buď starobní důchod či předčasný starobní důchod na základě dlouhé pojistné doby.

Podmínkami pro získání tohoto typu důchodu je tedy dovršení 62. roku života, získání alespoň 450 měsíců doby pojištění (což činí cca 37,5 roku) a žadatel nesmí k rozhodnému dni vykonávat žádnou výdělečnou činnost zakládající povinnost platit příspěvky na důchodové pojištění a také žádnou jinou výdělečnou činnost s hrubým příjmem nad 349,01 EUR měsíčně.

Za každý rok předčasného odchodu do důchodu činí srážka 0,35 % měsíčně, což je 4,2 % za rok (maximálně však 12,6 % důchodu). Začne-li být důchod vyplácen až po dosažení 65. roku života, což je zákonná věková hranice pro odchod do důchodu, náleží za každý rok zpožděného vyplácení bonus ve výši 4,2 %.³²

3.1.1.3 Starobní důchod pro těžce manuálně pracující osoby

Také tento typ důchodu byl zaveden v rámci novely Všeobecného důchodového zákona platného **od 1. 1. 2005**. Tento typ důchodu však **vešel v platnost až od 1. 1. 2007**. Platí pro muže i ženy, kteří po delší dobu pracují v psychicky i fyzicky náročném prostředí, a má umožnit odchod do důchodu před dosažením důchodového věku, už po dosažení 60. roku života. Pro ženy však bude aktuální až v roce 2024 po zvýšení důchodového věku žen.

Podmínkou pro získání tohoto důchodu je tedy dosažení věku 60 let, alespoň 540 měsíců pojištění, z toho nejméně 120 měsíců těžké manuální práce během posledních 240 kalendářních měsíců před rozhodným dnem, a žadatel nesmí být účasten žádného povinného pojištění v důchodovém pojištění, ani nesmí provozovat jinou výdělečnou činnost s hrubým měsíčním příjmem přesahujícím 349,01 EUR.

Jako **těžká manuální práce** jsou stanoveny všechny činnosti, které jsou vykonávány za obzvláště obtížných tělesných nebo duševních podmínek, např. vícesměnný provoz, pravidelná práce za horka nebo v chladu, práce pod vlivem chemických nebo fyzikálních látek, velmi těžká tělesně namáhavá práce apod.

³² Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace „Korridorpension“. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/127456.PDF>

Také u tohoto důchodu jsou stanoveny srážky za každý rok předčasného odchodu do důchodu. U osob narozených před 1. 1. 1955 činí tato srážka 0,35 % měsíčně, což je 4,2 % za rok, maximálně však do výše 15 % důchodu. Pro osoby narozené po 1. 1. 1955 je srážka stanovena na 0,15 % měsíčně, což činí 1,8 % ročně.³³

3.1.1.4 Předčasný starobní důchod na základě dlouhých pojistných dob

Na základě důchodové reformy v roce 2003 byl předčasný důchod dnem 31. 12. 2003 zrušen, přičemž platí přechodná ustanovení. Proto je za určitých okolností možné uplatnit nárok na tento druh důchodu (předpokladem je vysoký počet měsíců pojištění) i po 31. 12. 2003. Tento druh důchodu upravují tzv. „**Hacklerregelungen**“, což je speciální důchodová úprava pro manuálně pracující pojištěnce. „Hacklerregelungen“ rozlišuje **dva typy** těchto důchodů, a to z důvodu dlouhé doby pojištění a z důvodu těžké manuální práce.

V rámci důchodu z důvodu dlouhé doby pojištění je odchod do tohoto důchodu závislý na datu narození a pohlaví pojištěnce. Ženy, narozené před 31. 12. 1955, a muži, narození před 31. 12. 1950, mohou zažádat o předčasný důchod po dosažení věku 55, resp. 60 let. Pro ženy, narozené od 1. 1. 1956 do 31. 12. 1959, a muže, narozené od 1. 1. 1951 do 31. 12. 1954, je věk potřebný k možnosti zažádat o tento důchod stanoven dle příslušných tabulek. U žen tento věk činí postupně 56 až 59 let a u mužů 61 až 64 let. Další podmínkou pro nárok na tento typ důchodu je získání stanovené pojistné doby, u žen tato doba činí nejméně 480 měsíců pojištění a u mužů alespoň 540 měsíců pojištění. Do této doby se započítává také náhradní doba, a to max. 60 měsíců pro dobu péče o dítě, doba pobírání příspěvku v těhotenství a mateřství a max. 30 měsíců prezenční nebo civilní služby.

V rámci důchodu z důvodu těžké manuální práce je odchod do tohoto důchodu také závislý na datu narození a pohlaví pojištěnce. Ženy, narozené od 1. 1. 1956 do 31. 12. 1963, a muži, narození od 1. 1. 1951 do 31. 12. 1958, mají právo zažádat o tento důchod po dosažení věku 55 let u žen a 60 let u mužů. I pro nárok na tento důchod je podmínkou získání stanovené pojistné doby, u žen tato doba činí nejméně 480 měsíců pojištění a u mužů alespoň 540 měsíců pojištění, a kromě toho je nutné v posledních 240 kalendářních měsících splnit podmínku alespoň 120 měsíců těžké manuální práce. Do této doby potřebné pro nárok na důchod se započítává také náhradní doba, a to max. 60 měsíců pro dobu péče o dítě, doba pobírání příspěvku v těhotenství a mateřství a max. 30 měsíců prezenční nebo civilní služby.

³³ Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace Starobní důchody pro těžce pracující osoby. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/126931.PDF>

U tohoto typu důchodu se jeho výše vypočte také pomocí procentní sazby z celkového vyměřovacího základu, která je závislá na počtu dosažených měsíců pojištění rozhodných pro výpočet důchodu. Za každých 12 měsíců pojištění je však tato sazba místo hodnotou 1,78 zvýšena hodnotou 1,90. Také u těchto typů důchodu jsou stanoveny srážky za každý rok předčasného odchodu do důchodu. Tato srážka činí 0,35 % měsíčně, což je 4,2 % za rok, maximálně však do výše 15 % důchodu.³⁴

3.1.2 Invalidní důchody

U těchto důchodů je pojistnou událostí **snížená pracovní schopnost**. V závislosti na povolání (dělníci a zaměstnanci) jsou zde dva rozdílné pojmy. Pro dělníky platí pojem „**invalidita**“ a pro zaměstnance „**profesní nezpůsobilost**“.

Pojištěnec se pokládá za **invalidního**, jestliže jeho **pracovní schopnost z důvodu jeho špatného tělesného nebo duševního stavu poklesla na méně než polovinu**. U invalidity rozlišujeme mezi vyučenými (zaučenými) a nevyučenými profesemi. **Vyučená profese** je povolání, na které připravuje učební poměr. **Zaučená profese** znamená, že pojištěnec provozuje činnost, pro kterou je nutné získat praxí kvalifikační znalosti nebo schopnosti.

Pokud pojištěnec vykonával vyučenou (zaučenou) profesi a již ji nemůže dále vykonávat kvůli snížení své pracovní schopnosti z důvodu svého špatného tělesného nebo duševního stavu, smí odmítnout vykonávat jinou profesi patřící do skupiny povolání, které dříve vykonával (tzv. **profesní ochrana**). Pokud pojištěnec vykonával nevyučenou profesi a již ji nemůže dále vykonávat kvůli snížení své pracovní schopnosti z důvodu svého špatného tělesného nebo duševního stavu, smí odmítnout vykonávat každou jinou profesi na trhu práce, která je náročnější než jeho dosud provozovaná profese.

Profesní nezpůsobilost je, když **pracovní schopnost pojištěnce pro jeho špatný tělesný nebo duševní stav klesla tak, že činí necelou polovinu pracovní schopnosti zdravého pojištěnce**, který disponuje srovnatelným vzděláním pro povolání a ekvivalentními znalostmi a schopnostmi. Na základě lékařských posudků je provedeno srovnání s výkonnostními požadavky a stanoveny tak činnosti, které je profesně nezpůsobilá osoba schopna vykonávat.

Základem pro rozhodnutí, zda se jedná o invaliditu (resp. pracovní nezpůsobilost) je lékařský posudek. Jestliže je na základě zdravotního stavu stanovena **trvalá invalidita** (resp. pracovní nezpůsobilost), je poskytován **časově neomezený důchod**. V ostatních

³⁴ Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace Předčasné starobní důchody. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/126923.PDF>

případech se invalidní důchod přiznává **maximálně na 2 roky**. Po uplynutí této lhůty může být přiznán znovu, pokud invalidita (resp. pracovní nezpůsobilost) stále trvá. Osoby, které dosáhly 57 let věku, jsou také považovány za invalidní (resp. profesně nezpůsobilé), když v důsledku onemocnění nebo choroby nemohou vykonávat činnost, kterou v posledních 15 letech vykonávaly alespoň 10 let.

Samozřejmě i u tohoto důchodu je dána podmínka splnění minimální doby pojištění. Ta činí nejméně 180 měsíců povinného pojištění (do této doby se počítá také pobírání příspěvku na péči o dítě v délce až 24 měsíců na jedno dítě) nebo dobrovolné pojištění k rozhodnému dni; nebo alespoň 300 měsíců pojištění (vyjma náhradních měsíců před 1. 1. 1956) k rozhodnému dni; nebo u rozhodného dne před 50. rokem života alespoň 60 měsíců pojištění během posledních 120 kalendářních měsíců před rozhodným dnem. Čekací doba je také splněna, když pojistná událost nastane před dokončeným 27. rokem života a do této doby bylo získáno nejméně šest měsíců pojištění. Čekací doba není potřeba, když je invalidita (resp. profesní nezpůsobilost) způsobena pracovním úrazem, nemocí z povolání nebo služebním úrazem u spolkového vojska.

Zvláštní případ invalidity (resp. profesní nezpůsobilosti) tvoří případ pojištěné ženy, které se narodily nejméně 4 živé děti a zemřel jí manžel. Tato žena má od 55 let, v případě splněné čekací doby, právo na tento důchod. V tomto případě není požadováno snížení pracovní schopnosti.

Výše důchodu se vypočte, jako u starobních důchodů, procentní sazbou z celkového vyměřovacího základu, která je závislá na počtu dosažených měsíců pojištění rozhodných pro výpočet důchodu, a za každých 12 měsíců pojištění je tato sazba zvýšena hodnotou 1,78. Tato procentní sazba nesmí přesáhnout 60 % z celkového vyměřovacího základu.³⁵

3.1.3 Pozůstalostní důchody

Tyto důchody zabezpečují pojištěnce **v případě úmrtí manžela, resp. rodičů**. Mezi pozůstalostní důchody tedy řadíme vdovský, vdovecký a sirotčí důchod.

3.1.3.1 Vdovský a vdovecký důchod

Nárok na tento důchod vzniká **po smrti pojištěného manžela**. V případě, že spolu partneři žijí ve společné domácnosti a nejsou manželi, nárok na tento důchod nevzniká. V případě rozvedeného manžela může na tento důchod také vzniknout nárok, a to v případě,

³⁵ Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace Invalidní důchody. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/127498.PDF>

pokud v době smrti měl stanovenou povinnost přispívat na výživné nebo fakticky platil příspěvky bez zákonné či smluvní povinnosti.

Samozřejmě i nárok na tento typ důchodu je podmíněn splněním minimální doby pojištění. Zemřelý musel dosáhnout alespoň 180 měsíců placení příspěvků na povinné pojištění (do této doby se počítá také až 24 měsíců pobírání příspěvku na péči o dítě a až 30 měsíců na prezenční nebo civilní službu) nebo dobrovolné pojištění k rozhodnému dni; nebo alespoň 300 měsíců pojištění (s výjimkou měsíců náhradní doby před 1. 1. 1956) k rozhodnému dni; nebo u rozhodného dne před 50. rokem života alespoň 60 měsíců pojištění během posledních 120 kalendářních měsíců před rozhodným dnem. Čekací doba je také splněna, když pojištěný manžel zemřel před dokončeným 27. rokem života a do této doby získal nejméně šest měsíců pojištění. Čekací doba není potřeba, když je smrt způsobena pracovním úrazem, nemocí z povolání nebo služebním úrazem u spolkového vojska. **V případě, že měl zemřelý v době smrti již nárok na nějaký důchod, je čekací doba pokládána za splněnou.**

Na tento důchod je v určitých případech nárok pouze po dobu 30 měsíců, a to v případě, když vdova (vdovec) v době úmrtí manžela ještě nepřesáhl 35 let věku nebo když zemřelý již v době sňatku pobíral starobní důchod nebo už byl starší než 65 let (muži) resp. 60 let (ženy). Toto časové omezení není uplatňováno, když se během trvání manželství narodilo dítě, dále v případě, že vdova po zemřelém byla v době úmrtí manžela již těhotná a také v případech, kdy manželství trvalo alespoň určitý čas, který je stanoven v zákoně.

V případě uzavření nového manželství nárok na tento důchod zaniká. Při vyplácení časově neomezeného důchodu je vyplaceno odbytné ve výši 35 měsíčních důchodů. V případě, že nebyla splněna čekací doba a nevznikl tak nárok na vdovský, resp. vdovecký, důchod, náleží místo tohoto důchodu jednorázové odstupné, a to v případě, že zemřelý získal alespoň jeden měsíc pojištění.

Vdovský a vdovecký důchod se pohybuje **mezi 0 % až 60 % důchodu**, na který měl, resp. by měl, zemřelý manžel nárok. Pro určení procentní míry vdovského, resp. vdoveckého, důchodu jsou potřebné dva kroky výpočtu. V prvním kroku je stanovena základní procentní sazba závislá na poměru příjmů manželů. V druhém kroku se zjišťuje, zda s ohledem na výši příjmů může dojít ke zvýšení této sazby. Pro určení základní procentní sazby je nutné stanovit výpočtový základ, který tvoří příjmy zemřelého a pozůstalých za poslední dva kalendářní roky před smrtí pojištěnce, vydělený číslem 24. Základní procentní sazba se vypočte tak, že od čísla 70 odečteme výpočtový základ pozůstalých vynásobený číslem 30 a vydělený výpočtovým základem zemřelého. **Tato**

procentní sazba smí činit maximálně 60 %. V případě stejně vysokých výpočtových základů činí procentní sazba 40 %. V rámci druhého kroku lze tuto sazbu zvýšit, maximálně do však výše 60 %. Rozhodné je, zda a v jaké výši vdova, resp. vdovec, disponuje jinými příjmy než příjem vdovského, resp. vdoveckého, důchodu. Pokud nemá žádný jiný příjem, je tato sazba v každém případě zvýšena na 60 %. V opačném případě dochází ke zvýšení, ale pouze tak, aby součet tohoto důchodu a dalšího příjmu nepřesáhl 1 616,25 EUR.³⁶

3.1.3.2 Sirotčí důchod

Nárok na sirotčí důchod mají děti **v případě smrti pojištěného rodiče.** Tento nárok se týká dětí manželských, nemanželských a osvojených dětí, adoptivních i nevlastních dětí (podmínkou je však před úmrtím život ve společné domácnosti s pojištěncem).

Nárok na tento důchod je také podmíněn splněním minimální doby pojištění. Ta činí alespoň 180 měsíců placení příspěvků na povinné pojištění (do této doby se počítá také až 24 měsíců pobírání příspěvku na péči o dítě a až 30 měsíců na prezenční nebo civilní službu) nebo dobrovolné pojištění k rozhodnému dni; nebo alespoň 300 měsíců pojištění (s výjimkou měsíců náhradní doby před 1. 1. 1956) k rozhodnému dni; nebo u rozhodného dne před 50. rokem života alespoň 60 měsíců pojištění během posledních 120 kalendářních měsíců před rozhodným dnem. Čekací doba je také splněna, když pojištěný rodič zemřel před dokončeným 27. rokem života a do této doby získal nejméně šest měsíců pojištění. Čekací doba není potřeba, když je smrt způsobena pracovním úrazem, nemocí z povolání nebo služebním úrazem u spolkového vojska. **V případě, že měl zemřelý v době smrti již nárok na nějaký důchod, je čekací doba pokládána za splněnou.**

Sirotčí důchod náleží sirotkovi až **do 18. roku života**, dále potom na žádost v případě studia či přípravy na budoucí povolání, **nejvýše však do 27. roku života** nebo nezpůsobilosti k výdělečné činnosti v této době. V případě, že sirotek nemá nárok na sirotčí důchod z důvodu nesplnění čekací doby, náleží mu jednorázové odstupné, které je podmíněné splněním alespoň jednoho měsíce pojištění zemřelého.

Základem pro výpočet sirotčího důchodu je vždy vdovský nebo vdovecký důchod ve výši 60 % důchodu, na který měl, resp. by měl, zemřelý rodič nárok, nezávisle na tom, zda je, resp. v jaké výši, vůbec poskytován. Sirotčí důchod činí při **smrti jednoho z rodičů 40 %, při smrti obou rodičů 60 %** z vdovského nebo vdoveckého důchodu.³⁷

³⁶ Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace Vdovské (vdovecké) důchody. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/126924.PDF>

³⁷ Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace Sirotčí důchody. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/131177.PDF>

3.1.4 Penzijní připojištění

Penzijním připojištěním se rozumí **důchodové pojištění u soukromé pojišťovny**, které je v pojistné smlouvě takto označeno. V Rakousku je soukromé penzijní připojištění také **podporováno státem**, stejně jako je tomu v České republice. Rakouské penzijní připojištění je označení pro kvalifikované produkty pojišťoven s nárokem na státní podporu a prémii ve formě odpočtu pojistného od daně z příjmů. Tuto částku lze odečíst až do výše 2,5 % z celkové částky na penzijní připojištění.

Konkurentem rakouského penzijního připojištění jsou ještě tři jiné finanční produkty - spoření u investičního fondu, pojištění u penzijní pokladny placené zaměstnancem a připojištění k zákonnému penzijnímu pojištění.

3.2 Nemocenské pojištění

System nemocenského pojištění v Rakousku je **mnohem rozsáhlejší** než nemocenské pojištění v České republice, protože zahrnuje i situace, které jsou v České republice kryty veřejným zdravotním pojištěním, které je odděleno od sociálního pojištění.

V současné době je v rámci sociálního nemocenského pojištění zabezpečeno zhruba 8 milionů osob, což odpovídá 98 % obyvatel. Zhruba 27 % pojištěných osob tvoří rodinní příslušníci, kteří jsou **spolupojištěni**, aniž by museli platit příspěvky.

Dávky sociálního nemocenského pojištění zahrnují **tyto oblasti**: prevenci, proces léčení, pomoc v nemoci, zubní péči a těhotenství a mateřství.

3.2.1 Prevence³⁸

Aktivní zdravotní prevence získává stále větší význam, neboť díky ní se může nemocem předcházet, resp. je včas rozpoznat a výrazně tak zvýšit šance na uzdravení. V rámci prevence se jedná zejména o preventivní prohlídky dospělých a mladistvých, preventivní očkování a podporu při péči o zdraví.

Hlavní svaz orgánů rakouských sociálních pojišťoven a rakouská Lékařská komora se dohodly na modernizaci systému bezplatných preventivních prohlídek na základě aktuálních lékařsko-vědeckých poznatků. Preventivní prohlídky se rozšíří o nová důležitá vyšetření a zákroky. Již nejde jen - jako doposud - o včasné rozpoznání rozšířených civilizačních chorob, ale i o podporu zdraví změnou životního stylu – nejvýznamnějšími tématy jsou zde pohyb, výživa a kouření. Samozřejmě není opomenuta ani zubní hygiena a prevence

³⁸ Internetové stránky rakouského sociálního pojištění. Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/>, sekce Krankenversicherung, část Gesund bleiben

zubního kazu. Inovován bude také systém pozvánek na preventivní prohlídky, prostřednictvím adresného pozvání. Takto by měly být osloveny především rizikové skupiny obyvatel. Základem nových preventivních prohlídek je důkladné informování a konzultace. Program má ukázat všem účastníkům, jak jsou na tom se svým zdravím a co mohou sami pro své tělo udělat. V Rakousku jde ročně na preventivní prohlídku asi 12,4 % obyvatel, tzn. každý člověk průměrně jen jednou za 3 roky, což je celkem necelých 40 % obyvatel, kterých se to týká.

3.2.2 Proces léčení³⁹

I přes lékařský pokrok a všeobecně vysoké povědomí týkající se zdraví, se ne vždy dá onemocnění vyhnout a pak je nutná návštěva lékaře. Sociální nemocenské pojištění zajišťuje četné výkony, optimální lékařské zaopatření a finanční zajištění v období nemoci.

V Rakousku byla v roce 2005 zavedena **nová zdravotní karta (tzv. e-card)**. Tento systém e-card vytváří široké propojení zdravotnictví v celém Rakousku a souběžně infrastrukturu pro řadu budoucích projektů. Každý občan Rakouska má svou osobní kartu, v první emisi bylo vydáno okolo 8 milionů e-karet, a 11 700 lékařských ordinací bylo vybaveno infrastrukturou pro e-karty. Na e-kartě jsou uložena výhradně osobní data držitele karty, jako jsou jméno a příjmení, číslo zdravotního pojištění, ale žádná zdravotní data. Informace o tom, zda pacient je pojištěn a u jaké zdravotní pojišťovny je pojištěn, je získána online z e-card systému. Na zadní straně e-karty se nachází průkaz evropského zdravotního pojištění, ten nahrazuje zahraniční poukaz zdravotního pojištění pro uznání požadavku na lékařské výkony při přechodném pobytu (např. na dovolené) v členských zemích EU, zemích evropského hospodářského prostoru a Švýcarsku. Platná e-karta zaručuje pacientovi, že jeho náklady na lékařské ošetření jsou přeneseny na nositele nemocenského pojištění, tj. na příslušnou pojišťovnu. **U lékaře je proto nutné mít tuto kartu vždy s sebou.**⁴⁰

V rámci procesu uzdravování je z nemocenského pojištění hrazeno celkově nebo formou příspěvku zejména: lékařské ošetření, stomatologické ošetření, nemocniční péče, léky, lékařská domácí péče, psychoterapie, lékařská rehabilitace, léčebné pomůcky, jízdní a dopravní výlohy, lázeňské a ozdravné pobyty apod.

Každý pojištěnec si může vybrat ošetřujícího lékaře a lékařskou pomoc u externích smluvních lékařů; u lékařů ve smluvních skupinových ordinacích; u lékařů

³⁹ Internetové stránky rakouského sociálního pojištění. Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/>, sekce Krankenversicherung, část Wieder gesund werden

⁴⁰ *Rakousko je plošně vybaveno zdravotní kartou* [online]. 2000-2008 [cit. 2005-12-04]. Dostupný z WWW: <http://e-lekarenstvi.apatykar.cz/clanek-303/>.

v tzv. ambulátoriu, které zřizuje jeho nemocenská pojišťovna, u které je pojištěn; a u lékařů ve smluvních zařízeních, např. ambulance v nemocnicích. Ne každý lékař je v smluvním poměru se všemi nemocenskými pojišťovnami. U smluvních lékařů má každý pojištěnec nárok na určené výkony, které hradí jeho nemocenská pojišťovna, v případě ošetření u lékaře, který nemá smlouvu s jeho pojišťovnou, je určován poplatek za ošetření přímo, bez vazby na dané tarify. Po předložení účtu od tohoto lékaře své pojišťovně dostane pojištěnec část svých nákladů zpět. Ve veřejných nemocnicích zpravidla existují dvě třídy péče. Každý pacient má právo na přijetí do všeobecné nejbližší položené veřejné nemocnice základní tarifní třídy. U pobytu v této nemocnici vyúčtovává nemocnice náklady přímo s jeho nemocenskou pojišťovnou. Oblastní nemocenské pokladny přebírají náklady za základní tarifní třídu, čímž jsou v zásadě uhrazeny všechny výkony, jako ubytování, stravování, lékařské prohlídky a léčení (včetně operace) a poskytování léčiv. U pobytů v soukromé nemocnici nebo v nemocnici vyšší tarifní třídy však vznikají vyšší náklady a předpokládá se spoluúčast pacienta. Některé nemocenské pojišťovny však už také nabízí náhradu nákladů této vyšší tarifní třídy.

Domácí ošetřování představuje variantu, pečovat o pacienta v jeho domácím prostředí. O tom, zda je domácí ošetřování možné, rozhoduje jeho ošetřující lékař. Domácí ošetřování je podle lékařských předpisů poskytováno po čtyři týdny. Prodloužení je možné po předložení lékařského vyšetření u pacientovy nemocenské pojišťovny. Domácí ošetřování je poskytováno výhradně diplomovanou zdravotní sestrou, resp. zdravotníkem, dle pokynů lékaře a zahrnuje jen lékařské výkony, jako je aplikace injekce, výživa sondou, ošetření rány apod.

Nemocenské pojišťovny hradí náklady na léky, které má pacient předepsané od svého lékaře. Pojištěnec musí zaplatit poplatek za recept, od tohoto poplatku jsou osvobozeni sociálně potřební pojištěnci. Léčebné pomůcky a pomocné zařízení jsou k dostání na lékařský předpis u specializovaných prodejců a výrobců, např. optik, výrobce ortopedické obuvi apod. U těchto pomůcek a zařízení se na úhradě spolupodílí pojištěnec, některé nákladnější pomůcky a přístroje jsou od nemocenských pojišťoven k dispozici zapůjčením.

3.2.3 Pomoc v nemoci⁴¹

V případě výpadku příjmů u zaměstnanců z důvodu delší nemoci nebo mateřství, jsou vypláceny **nemocenské dávky a peněžní příspěvek při péči o dítě**. U sociálně potřebných

⁴¹ Internetové stránky rakouského sociálního pojištění. Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/>, sekce Krankenversicherung, část Ohne finanzielle Sorgen

je také stanovena určitá úprava osvobození od poplatků (jako např. poplatek za recept). Samostatně výdělečně činné osoby (živnostníci, rolníci) jsou pojištěni v rámci podnikové pomoci, resp. uzavřením vlastního připojištění.

V rámci pomoci v nemoci zaměstnanec obdrží **po dobu trvání pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nemocenské dávky**, a to od chvíle, kdy má vyčerpáno právo na výplatu mzdy nebo platu od svého zaměstnavatele. Nemocenské dávky jsou však jen částečná náhrada při výpadku příjmu ze zaměstnání. Nemocenské dávky jsou poskytovány **od čtvrtého dne pracovní neschopnosti**, a to ve výši 50 % z vyměřovacího základu od 4. dne pracovní neschopnosti a 60 % z vyměřovacího základu od 43. dne pracovní neschopnosti. Nemocenské dávky se vyplácejí **po dobu 26 týdnů**. Nárok na výplatu těchto dávek se zvýší na 52 týdnů v případě, že pojištěnec byl před vstupem do stavu nemocných během posledních 12 měsíců alespoň 6 měsíců pojištěný.

Nositelé nemocenského pojištění mají zřízen **podpůrný fond** pro finanční podporu pojištěnců ve zvláště vážných situacích. Z příspěvků z podpůrného fondu, zřízeného pro naléhavé potřeby, jsou převážně hrazeny zvláště vysoké náklady na ošetření u lékaře v návaznosti na hospodářskou a finanční nouzi žadatele. Tyto příspěvky jsou poskytovány individuálně a dobrovolně, nevzniká na ně žádný právní nárok. Poskytnutí příspěvku z podpůrného fondu závisí na individuálních rodinných, příjmových a majetkových poměrech.

3.2.4 Stomatologická péče⁴²

Stomatologické výkony zahrnují vedle běžného ošetření zubů a zubních náhrad také výkony čelistní ortopedie (např. rovnátka). Tyto výkony může pacient absolvovat u smluvních stomatologů, popř. si vybrat jiného stomatologa, nebo mu budou tyto výkony poskytnuty v ambulatoriu (což je zařízení, které zřizuje přímo nositel nemocenského pojištění). V případě, že si pacient vybere jiného stomatologa než smluvního, tento lékař si může poplatek za ošetření určit přímo, aniž by byl vázán na příslušné tarify, proto se pacientům doporučuje, aby se před ošetřením domluvil se svým nositelem nemocenského pojištění v otázce úhrady za toto ošetření.

Pod běžným ošetřením zubů se rozumí zubní výplně (plomby) a malé chirurgické zákroky, jako trhání zubu apod. Smluvní zubní lékař vyúčtovává náklady na ošetření podle sazby přímo s nemocenskou pokladnou. Pokud zubní lékař nemá smlouvu s danou

⁴² Internetové stránky rakouského sociálního pojištění. Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/>, sekce Krankenversicherung, část Auf den Zahn gefühlt

nemocenskou pokladnou, obdrží pacient úhradu nákladů na ošetření od své nemocenské pokladny dodatečně, avšak podle sazby té dané nemocenské pokladny.

3.2.5 Těhotenství a mateřství⁴³

V rámci těhotenství a mateřství jsou nositeli nemocenského pojištění hrazeny následující výkony: péče odborného lékaře, vyšetření v rámci programu Mutter-Kind-Pass, péče v nemocnici, péče porodní asistentky, příspěvek před porodem a v šestinedělí, příspěvek při péči o dítě apod.

K podpoře a zachování zdraví matky a dítěte je v Rakousku zaveden program bezplatných vyšetření po dobu těhotenství až do prvního roku života dítěte. Veškeré nálezy z těchto vyšetření od lékařů (gynekolog, odborný dětský lékař, praktický lékař atd.) jsou zaznamenány v dokumentu **Mutter-Kind-Pass**, který je vystavován na začátku těhotenství. Záznamy v Mutter-Kind-Pass slouží především pro včasné rozpoznání a ošetření nemocí a zaručuje soustavnou péči. Každý lékař, který o pacientku pečuje, je tak dostatečně informovaný o jejím zdravotním stavu. Dokument Mutter-Kind-Pass obdrží pacientka v odborných ambulancích okresních nemocenských pokladen, u gynekologa, u praktických lékařů, v ambulancích nemocnic s porodnickým oddělením a v těhotenských poradnách.

Pro porod můžou pacientky využít každé veřejné, ale i každé privátní smluvní nemocnice. Náklady pobytu ve všeobecných veřejných nemocnicích základní tarifní třídy jsou uhrazeny nositelem nemocenského pojištění v plné výši. V případě hospitalizace v privátních nemocnicích (sanatoriích), se kterými je pacientčin nositel nemocenského pojištění ve smluvním poměru, je však nutno počítat s příplatkem. V tomto případě se pacientkám doporučuje uzavření soukromého připojištění.

Příspěvek před porodem a v šestinedělí je poskytován **osm týdnů před porodem a osm týdnů po narození dítěte**. Jeho výška závisí na výši příjmů dosahovaných po dobu 13 týdnů před poskytováním tohoto příspěvku. Po vyčerpání tohoto příspěvku je poskytován **příspěvek při péči o dítě**. Příspěvek při péči o dítě je rodinná dávka, která je poskytována nezávisle na dřívějším příjmu z výdělečné činnosti nebo na povinném pojištění. Nárok na tuto dávku je podmíněn několika skutečnostmi, jsou to: nárok na rodinné přídavky, žití ve společné domácnosti s dítětem, na který se příspěvek vyplácí, absolvování všech předepsaných prohlídek v programu Mutter-Kind-Pass (pět v období těhotenství a pět po narození dítěte). Pokud není tato podmínka splněna nejpozději do konce 18. měsíce života

⁴³ Internetové stránky rakouského sociálního pojištění. Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/>, sekce Krankenversicherung, část Ein Kind kommt

dítěte, je příspěvek při péči o dítě od 21. měsíce života dítěte poskytován už jen v poloviční výši. Nárok na tento příspěvek mají i adoptivní rodiče a pěstouni, musí však být splněny výše uvedené skutečnosti. Do 31. 12. 2007 měl na příspěvek jeden z rodičů právo **po dobu 30 měsíců**. Příspěvek činil denně 14,53 EUR, což je měsíčně asi 436,00 EUR, přesná výše částky záleží na počtu dnů v daném měsíci. V případě porodu od 1. 1. 2008 je možné si vybrat jednu ze tří možností čerpání tohoto příspěvku, a to: při délce **trvání 18 měsíců** od porodu (15 měsíců pro jednoho rodiče a 3 měsíce pro druhého rodiče) činí tento příspěvek 26,60 EUR denně; při délce **trvání 20 měsíců** od porodu (20 měsíců pro jednoho rodiče a 4 měsíce pro druhého rodiče) činí denně 20,80 EUR a v případě trvání **po dobu 36 měsíců** po porodu (30 měsíců pro jednoho rodiče a 6 měsíců pro druhého rodiče) činí 14,53 EUR denně. V případě porodu do 31. 12. 2007 je možno se rozhodnout pro nějakou kratší variantu a do 30. 6. 2008 požádat o změnu vyplácení tohoto příspěvku. Žádost o příspěvek se podává po narození dítěte u příslušné nemocenské pokladny. Tento příspěvek náleží vždy jen pro nejmladší narozené dítě. Pro osamělé matky a rodiny se slabými příjmy je vyplácen ještě doplatek k tomuto příspěvku, a to 6,06 EUR na den, což je asi 181,00 EUR měsíčně. K příspěvku je možné si přivydělat, avšak přivýdělek za kalendářní rok nesmí překročit hranici 14 600,00 EUR hrubého. V případě překročení této hranice se musí příspěvek při péči o dítě vrátit. Rodič, který pobírá tento příspěvek, je automaticky nemocensky pojištěn. Pro případ důchodu se pobírání tohoto příspěvku započítává do doby pojištění po dobu 18 měsíců a dále do dovršení čtvrtého věku dítěte je tato doba počítána jako náhradní doba.

3.3 Úrazové pojištění⁴⁴

V rámci úrazového pojištění jsou kryty následující výkony: prevence pracovních úrazů a nemocí z povolání, péče v rámci pracovního lékařství, poskytování první pomoci u pracovních úrazů, léčení těchto úrazů, rehabilitace, odškodňování pracovních úrazů a nemocí z povolání. Tyto výkony provádí sociální úrazové pojištění pro svých asi šest milionů pojištěnců v případě pracovních úrazů a nemocí z povolání. V případě soukromých úrazů obdrží všichni pojištěnci výkony ze sociálního nemocenského pojištění a eventuelně také ze sociálního penzijního pojištění.

V rámci úrazového pojištění jsou **dva pojistné případy: pracovní úraz a nemoc z povolání**. Výkony z úrazového pojištění je tedy v zásadě možné požadovat jen tehdy, když je pojistná událost v přímé souvislosti s pojištěnou činností. **Pracovní úrazy** jsou

⁴⁴ Internetové stránky rakouského sociálního pojištění.
Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/>, sekce Unfallversicherung

úrazy, které mají místní, časovou a příčinnou souvislost s pojištěnou výdělečnou činností. Pojištěny jsou také pracovní cesty a veškeré činnosti související s pojištěnou výdělečnou činností. Určité úrazy jsou postaveny na úroveň pracovních úrazů, např. úrazy při záchraně lidí v ohrožení života apod. **Nemoc z povolání** je definována jako poškození zdraví při pojištěné činnosti, která je uvedena v seznamu nemocí z povolání, který je přílohou Všeobecného zákona o sociálním pojištění.

Pracovní úrazy a nemoci z povolání je třeba hlásit příslušnému nositeli úrazového pojištění do pěti dnů, a to v případě, když pracovní neschopnost trvá více než tři dny nebo má za následek smrt. Hlášení pracovních úrazů a nemocí z povolání se provádí na formulářích stanovených nositeli úrazového pojištění.

Nositel úrazového pojištění se podílí na zlepšení bezpečnosti, a to zejména v následujících bodech: propagace bezpečnosti na pracovišti a ve škole, konzultace a školení a spolupráce s danou firmou nebo institucí. Úkolem sociálního úrazového pojištění je také opatření pro poskytnutí první pomoci, proto je organizován kurz první pomoci. Ročně je vyškoleny 44 000 zdravotníků první pomoci. Optimální rehabilitace úrazů totiž značně závisí na znalosti první pomoci. Rehabilitace má pomoci nemocnému dostat se zpět do stavu, v jakém byl před úrazem. Úspěšná rehabilitace závisí na mnoha faktorech, proto se také člení na rehabilitaci lékařskou, pracovní a sociální. Každá z těchto částí přispívá k tomu, aby byl výsledek rehabilitace co nejlepší.

Vedle lékařských výkonů tvoří značnou část celého spektra výkonů úrazového pojištění **finanční odškodnění**. Důchody v rámci úrazového pojištění tvoří kompenzaci snížené výdělečné schopnosti v důsledku úrazu. V případě delšího zotavování z úrazu jsou vypláceny **rodinné dávky** rodinným příslušníkům zraněného, v případě, že zraněný žije sám, jsou mu vypláceny tzv. **denní dávky**. Rodinné dávky na jeden den jsou stanoveny procentní sazbou z dvanáctiny ročního vyměřovacího základu, a to 1,6 % pro jednoho rodinného příslušníka, 0,4 % pro každého dalšího rodinného příslušníka, maximálně však do výše 2,8 %. Denní dávky jsou na jeden den činní 1 % z dvanáctiny ročního vyměřovacího základu. Místo důchodu může vyplatit nositel úrazového pojištění také **jednu peněžní dávku**, a to v případě, že následky poškození nejsou těžké. Při velmi těžkém zranění (100%ní ztráta způsobilosti k výdělečné činnosti) je v případě pracovního úrazu nebo nemoci z povolání vypláceno z úrazového pojištění **opatrovné**. Konkrétní výše opatrovného se řídí podle potřeby péče v rozmezí od 148,30 EUR do 1 562,10 EUR měsíčně.

V případě smrti poškozeného náleží výkony úrazového pojištění (důchod, odškodnění) pozůstalým rodinným příslušníkům a to nezávisle na současné důchodové nároky těchto

osob. Vdova, vdovec, ale i sirotek po zemřelém, mají právo na **důchod ze zákonného úrazového pojištění**. Výška tohoto důchodu závisí procentuelně na vyměřovacím základu zesnulého. Vdovský, resp. vdovecký, důchod z úrazového pojištění činí 20 % z vyměřovacího základu zemřelého. Tato procentní sazba může být zvýšena až na 40 % v případě, že vdova, resp. vdovec, má sníženou pracovní schopnost o více jak 50 % nebo v případě dosažení věku 60 let (u ženy) nebo 65 let (u muže). Sirotčí důchod je v rámci úrazového pojištění vyplácen dítěti do dovršení 18 let života, a to ve výši 20 % z vyměřovacího základu v případě ztráty jednoho rodiče nebo ve výši 30 % v případě ztráty obou rodičů. Na důchod z úrazového pojištění ve výši 20 % z vyměřovacího základu ročně mají nárok také sociálně potřební rodiče, prarodiče, popř. sourozenci zemřelého v případě, že zemřelý převážně hradil výdaje na jejich živobytí. V případě úmrtí těžce tělesně postiženého nemá vdova, resp. vdovec, nárok na tento důchod z úrazového pojištění, pokud smrt nenastala přímo následkem pracovního úrazu či nemoci z povolání, náleží jí tedy jednorázové vyrovnání ve výši 40 % vyměřovacího základu. V rámci úrazového pojištění je dále hrazen **příspěvek na pohřeb zemřelého** ve výši 1/15 vyměřovacího základu a příspěvek na případné převozní náklady.

3.4 Pojištění v nezaměstnanosti⁴⁵

Hlavním cílem rakouské politiky zaměstnanosti je vedle zabezpečení zaměstnání všem občanům také zamezit a odstranit nezaměstnanost, zachovat společenské a ekonomické zásady a provázat nabídku a poptávku po zaměstnání. Politika zaměstnanosti se zaměřuje především na dosažení a udržení plné zaměstnanosti, udržení starších zaměstnanců déle ve výdělečné činnosti, vytváření aktivních opatření k dosažení kvalifikace a vyrovnání šancí na trhu práce, zvyšování transparentnosti trhu práce, na rozvíjení lidských zdrojů, na aktivizaci nezaměstnaných a boj proti dlouhodobé nezaměstnanosti.

V rámci této politiky jsou také podle **Zákona o pojištění v nezaměstnanosti** vypláceny **dávky v nezaměstnanosti**, příp. **hmotná pomoc v nouzi**. Tento zákon řeší také povinnost placení příspěvků na pojištění v nezaměstnanosti, řeší nutnou dobu pojištění pro získání dávek, výpočet a výšku dávek, dobu vyplácení apod.

Dávky v nezaměstnanosti zajišťují občany, kteří se stali nezaměstnanými, během období hledání nového pracovního uplatnění. Nárok na dávky v nezaměstnanosti vzniká v případě splnění několika podmínek. Mimo to, že je člověk nezaměstnaný, se musí **aktivně**

⁴⁵ Internetové stránky rakouského dělnické komory.
Dostupné z WWW: <http://www.arbeiterkammer.at/www-62.html>

podílet na hledání nového pracovního místa. Dále musí splnit podmínku minimální doby pojištění v nezaměstnanosti, která činí v případě prvního uplatnění nároku na dávky v nezaměstnanosti nejméně 52 týdnů během posledních dvou let před uplatněním nároku a v případě opětovného žádání o dávky alespoň 28 týdnů během posledního roku před uplatněním nároku. Dávky v nezaměstnanosti jsou stanoveny základní částkou a případně rodinnými příplatky a doplňkovou částkou. Základní částka závisí na ročním příspěvkovém základu pro pojištění v nezaměstnanosti. Tento příspěvkový základ je rozdílný v závislosti na tom, kdy se uplatňuje nárok na tyto dávky, v případě uplatňování nároku v období od 1. 1. do 30. 6. se počítá se základem z předloňského roku a v období od 1. 7. do 31. 12. se počítá se základem z loňského roku. Od tohoto příspěvkového základu se odečtou sociální výdaje, např. zdanění, a základní částku tvoří **55 % tohoto čistého příspěvkového základu.** Maximální výše této základní částky je 36,31 EUR denně, tj. asi 1 179,30 EUR měsíčně. Rodinný příplatek činí 0,79 EUR denně na jednoho nezaopatřeného člena rodiny, což je asi 29,10 EUR měsíčně. Dávky v nezaměstnanosti **se poskytují od prvního dne nezaměstnanosti, a to po dobu 20 týdnů.**

Po uplynutí nároku na dávky v nezaměstnanosti může vzniknout nárok na **dávky v nouzi.** Nárok na tyto dávky vzniká, pokud je občan ochoten pracovat, je práce schopný, stále nezaměstnaný a momentálně se nachází v nouzi. Výše těchto dávek činí **95 % základní částky** poskytované v rámci dávek v nezaměstnanosti. Dávky v nouzi jsou **vypláceny neomezeně,** avšak jsou každých 52 týdnů schvalovány, zda nouze stále trvá a zda jsou vypláceny oprávněně.

3.5 Financování sociálního pojištění

Rakouské sociální pojištění je již od svých začátků, tj. od druhé poloviny 19. století, organizováno **na základě samosprávy** a státu přísluší právo kontroly. Samospráva v oblasti sociálního pojištění zajišťuje nezávislost na státní správě, zapojení důležitých společenských sil, demokratickou správu, nebyrokratickou organizaci s nízkými náklady, odlehčení státní správy a decentralizace.

Celkové výdaje na sociální pojištění v roce 2007 činily 43,1 mld. EUR. **Podíl těchto výdajů na HDP** byl 15,8 % a **podíl na výdajích státního rozpočtu** činil 62 %. **Příjmy** sociálního pojištění činily zhruba 42,8 mld. EUR, z toho cca 81 % obnášely příspěvky od zaměstnanců a zaměstnavatelů, asi 11 % činily spolkové příspěvky a zbytek tvořily jiné ostatní příjmy.

Celkem zde na trhu sociálního pojištění působí **22 samosprávných pojišťovacích ústavů** (viz tabulka 3.1). Historicky není příslušnost k pojištění určována pouze na teritoriální bázi, nýbrž i podle příslušnosti k podniku či sektoru. Oddělené pojištění mají zaměstnanci drah, horníci a zaměstnanci ve veřejném sektoru, stejně jako zemědělci, živnostníci a notáři. Některé pojišťovny pokrývají pouze jednu ze tří složek, jiné dvě a výjimečně i všechny tři, tj. zabezpečení v nemoci, pracovního úrazu a ve stáří. **Celkem 19 institucí plní funkci nemocenských pokladen, 6 pojišťoven se zabývá důchodovým pojištěním a 4 úrazovým.** V oblasti nemocenského pojištění působí jak pojišťovny regionální, tak podnikové. V oblasti důchodového zabezpečení jsou vedle výše zmíněných speciálních vyčleněných oborů dvě pojišťovny, jedna pojišťující dělníky a druhá zaměstnance (“bílé límečky“). Všechny pojišťovací domy jsou zastřešeny pod **Hlavním svazem rakouských nositelů sociálního pojištění**, který hájí společné zájmy pojišťoven vůči vnějším partnerům včetně státu a zahraničních partnerů. V mezinárodní oblasti funguje jako spojovací článek pro všechny tři oblasti sociálního pojištění. Svaz má značné kompetence, které mu umožňují lepší koordinaci a strategické vedení rakouského sociálního pojištění. Sociální pojištění podléhá dozoru a metodickému řízení Ministerstva práce a sociálních věcí.⁴⁶

Tabulka 3.1: Rakouské instituce v rámci sociálního pojištění

Hlavní svaz orgánů rakouských sociálních pojišťoven			
Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění		Úrazové pojištění
Důchodová pojišťovna	9 oblastních zdravotních pokladen	6 podnikových zdravotních pokladen	Všeobecná úrazová pojišťovna
Sociální pojišťovna živnostenského hospodářství			
Sociální pojišťovna rolníků			
Pojišťovna pro železnice a hornictví			
Pojišťovna rakouských notářství	Pojišťovna státních zaměstnanců		

Zdroj: www.sozialversicherung.at

⁴⁶ Internetové stránky rakouského sociálního pojištění, informační publikace Dokonalé pojištění – Sociální jistoty v Rakousku. Dostupné z WWW: <http://www.sozialversicherung.at/mediaDB/133292.PDF>

System sociálního pojištění je financován z příspěvků zaměstnavatelů, zaměstnanců a z finančních prostředků vlády. Kromě úrazového pojištění, které platí sám zaměstnavatel, se na odvodech podílí zaměstnavatelé i zaměstnanci. V tabulce 3.2 jsou uvedeny sazby pojistného na sociální zabezpečení. Financování plnění ze zákonného sociálního pojištění je prováděno **průběžným dávkovým způsobem**, to znamená, že vyplácené dávky jsou z velké části financovány z příspěvků placených výdělečně činnými osobami. Financování z těchto příspěvků pokrývá asi 80 % důchodových plnění, zbytek je tvořen spolkovými příspěvky z daní.

Příspěvky na sociální pojištění jsou tvořeny příspěvkovým základem a procentní sazbou. Příspěvkový základ je zpravidla odměna za práci, dosažená v určitém kalendářním měsíci, ze které je povinnost zaplatit příspěvek na sociální pojištění. Povinnost zaplatit příspěvek je však je do výše stanoveného maximálního příspěvkového základu, který je stanoven u dělníků, ostatních zaměstnanců a úředníků ve výši 3 930 EUR měsíčně, u osob samostatně výdělečně činných a rolníků ve výši 4 585 EUR měsíčně.⁴⁷

**Tabulka 3.2: Sazby pojistného z vyměřovacího základu v %
v Rakousku platné od 1. 1. 2008**

Druh pojištění		dělníci	ostatní zaměstnanci	úředníci	osoby samostatně výdělečně činné	rolníci
Důchodové pojištění	zaměstnanec	10,25	10,25	11,75	15,75	15,0
	zaměstnavatel	12,55	12,55	-		
Nemocenské pojištění	zaměstnanec	3,95	3,82	4,10	7,65	7,65
	zaměstnavatel	3,70	3,83	3,55		
Úrazové pojištění	zaměstnanec	-	-	-	paušální měsíční poplatek 7,65 EUR	1,9
	zaměstnavatel	1,4	1,4	0,47		
Pojištění v nezam.	zaměstnanec	3,0	3,0	3,0	-	-
	zaměstnavatel	3,0	3,0	3,0		

Zdroj: www.sozialversicherung.at

⁴⁷ Internetové stránky rakouského důchodového pojištění, informační publikace Proměnné hodnoty a statistická data. Dostupné z WWW: <http://www.pensionsversicherung.at/mediaDB/131327.PDF>

4 KOMPARACE ČESKÉ REPUBLIKY A RAKOUSKA

Jak již bylo řečeno v úvodní kapitole, cílem této bakalářské práce je komparace systémů sociálního pojištění v České republice a Rakousku. Tato komparace bude zaměřena především na komparaci systému důchodového pojištění z důvodu relativní podobnosti obou těchto systémů.

V tabulce 4.1 je uvedeno celkové srovnání hrubého domácího produktu, celkových výdajů státního rozpočtu a celkových výdajů na sociální pojištění v České republice a v Rakousku v roce 2006. Údaje za Českou republiku budou v této práci uváděny též v eurech, jako údaje za Rakousko, pro názornější srovnání všech sledovaných hodnot.

Tabulka 4.1: Srovnání hrubého domácího produktu, celkových výdajů státního rozpočtu a celkových výdajů na sociální pojištění v České republice a v Rakousku v roce 2006

Druh výdajů	Česká republika v mld. EUR*	Rakousko v mld. EUR
Hrubý domácí produkt	134,6	257,9
Celkové výdaje státního rozpočtu	42,7	126,9
Celkové výdaje na sociální pojištění	13,1	41,0
Podíl celkových výdajů na sociální pojištění na hrubém domácím produktu	10 %	16 %
Podíl celkových výdajů na sociální pojištění na celkových výdajích státního rozpočtu	31 %	32 %

Zdroj: www.mfer.cz
www.statistik.at

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Vyšší podíl rakouských výdajů na sociální pojištění na hrubém domácím produktu oproti českým výdajům je způsoben širším záběrem rakouského sociálního pojištění, než je tomu v České republice, kde např. zdravotní či úrazové pojištění není součástí sociálního pojištění.

4.1 Důchodové pojištění

Důchodové pojištění je v moderních systémech sociálního zabezpečení **nejvýznamnější složkou celého sociálního pojištění**, a platí to i pro obě porovnávané země, Českou republiku a Rakousko. Základní srovnání celkových výdajů na dávky důchodového

zabezpečení a výdajů na jednotlivé důchodové dávky v obou zemích a podíl těchto dávek na hrubém domácím produktu, na celkových výdajích státního rozpočtu a na celkových výdajích na sociální pojištění v roce 2006 je uveden v tabulce 4.2.

Tabulka 4.2: Přehled výdajů na dávky důchodového pojištění v České republice a v Rakousku v roce 2006

Druh výdajů	Česká republika v mld. EUR*	Rakousko v mld. EUR
Celkové výdaje na sociální pojištění	13,1	41,0
z toho: Celkové výdaje na důchodové pojištění	10,9	24,5
z toho: výdaje na starobní důchody	7,9	16,0
výdaje na invalidní důchody	2,1	4,8
výdaje na pozůstalostní důchody	1,0	3,7
Podíl celkových výdajů na důchodové pojištění na celkových výdajích na sociální pojištění	83 %	60 %
Podíl celkových výdajů na důchodové pojištění na celkových výdajích státního rozpočtu	26 %	19 %
Podíl celkových výdajů na důchodové pojištění na hrubém domácím produktu	8 %	9,5 %

Zdroj: www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006

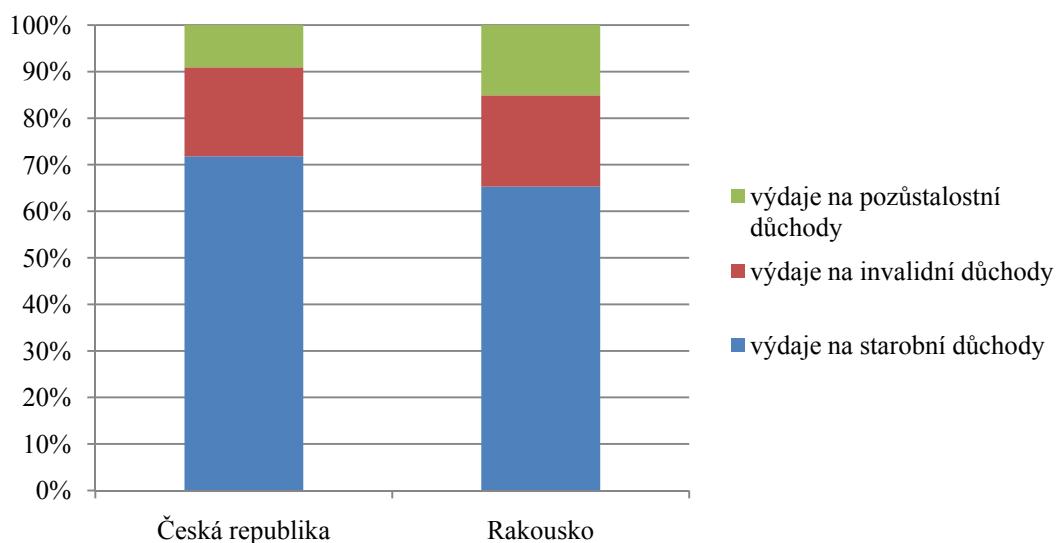
www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Jak je patrné z tabulky 4.2, podíl rakouských výdajů na dávky důchodového pojištění na celkových výdajích na sociální pojištění je o mnoho nižší než v České republice. To je způsobeno mnohem **větším rozsahem rakouského sociálního pojištění**. Přesto je důchodové pojištění v Rakousku také nejvýznamnější částí sociálního pojištění.

V grafu 4.1 je procentuelně porovnávána struktura výdajů na jednotlivé druhy důchodů z celkových výdajů na důchodové pojištění. Z tohoto grafu lze vyčíst, že struktura výdajů na jednotlivé druhy důchodů je v obou srovnávaných zemích **velmi podobná**.

Graf 4.1: Struktura výdajů na jednotlivé druhy důchodů v České republice a v Rakousku v roce 2006

Zdroj: www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006
www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

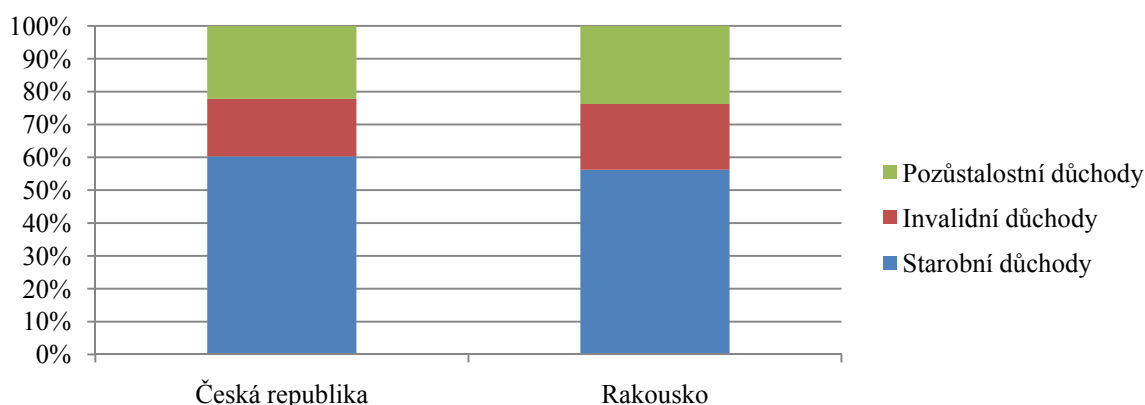
Důležitým srovnávacím kritériem je též počet vyplácených důchodů v obou zemích. Počet důchodů vyplácených v roce 2006 v České republice a v Rakousku je uveden v tabulce 4.3. Procentuální struktura počtu jednotlivých důchodů na počtu všech důchodů je uvedena v grafu 4.2.

Tabulka 4.3: Počet vyplácených důchodů v České republice a v Rakousku v roce 2006

Typ důchodů	Česká republika	Rakousko
Starobní důchody	1 995 350	977 616
Invalidní důchody	580 055	348 143
Pozůstalostní důchody	734 769	413 783
z toho: vdovské důchody	592 998	339 865
vdovecké důchody	90 803	33 710
sirotčí důchody	50 968	40 208
Celkem	3 310 174	1 739 542

Zdroj: www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006
www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

Graf 4.2: Struktura počtu jednotlivých druhů důchodů na celkovém počtu vyplácených důchodů v České republice a v Rakousku v roce 2006

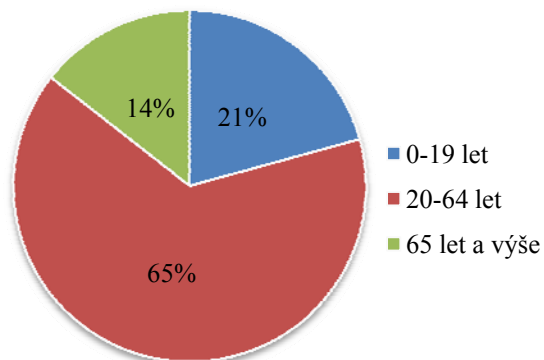
Zdroj: www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006
www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

4.1.1 Starobní důchody

Jak je patrné z grafu 4.1, výdaje na starobní důchody činí v obou sledovaných zemích největší podíl z celkových výdajů na důchodové pojištění, v České republice asi 72 % a v Rakousku něco málo přes 65 %.

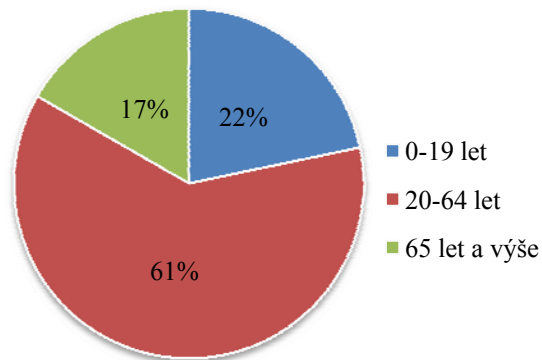
Z hlediska starobních důchodů sledujeme především věkovou strukturu obyvatel a počet vyplácených důchodů ve srovnávaných zemích. Česká republika k **31. prosinci 2006** měla **10 287 189** obyvatel a v Rakousku žilo k témuž datu **8 281 948** obyvatel. Věkové struktury v členění na tři základní věkové skupiny obyvatel jsou zachyceny v níže uvedených grafech 4.3 a 4.4. Z těchto grafů je patrné, že ve věkové struktuře obou zemí nejsou žádné zásadní rozdíly, je **téměř shodná**.

Graf 4.3: Věková struktura obyvatel v České republice k 31. 12. 2006

Zdroj: www.czso.cz

Graf 4.4: Věková struktura obyvatel v Rakousku k 31. 12. 2006

Zdroj: www.statistik.at

Dalším důležitým srovnávacím kritériem v oblasti starobních důchodů jsou **podmínky nároku na starobní důchod**. V obou zemích jsou základními podmínkami **účast na důchodovém pojištění po zákonem stanovenou dobu a dosažení určité věkové hranice**, tzv. důchodového věku. V **České republice** činí minimální doba účasti na důchodovém pojištění 25 let, a to i v případě předčasného starobního důchodu. Pokud pojištěnec dosáhl 65 let, tak se tato doba snižuje na 15 let. V **Rakousku** tato minimální doba účasti na důchodovém pojištění závisí na typu starobního důchodu. V případě „klasického“ starobního důchodu činí tato doba alespoň 180 měsíců (15 let) účasti na povinném pojištění nebo účast na dobrovolném pojištění k rozhodnému dni vzniku nároku na tento důchod; nebo alespoň 300 měsíců (25 let) pojištění k tomuto dni nebo minimálně 180 měsíců pojištění v posledních 360 kalendářních měsících před rozhodným dnem. V případě „Korridorpension“ je tato doba minimálně 450 měsíců doby pojištění, v případě starobního důchodu pro těžce manuálně pracující osoby minimálně 540 měsíců pojištění, z toho nejméně 120 měsíců těžké manuální práce během posledních 240 kalendářních měsíců před rozhodným dnem. V případě předčasného starobního důchodu na základě dlouhých pojistných dob rozlišujeme dva druhy tohoto důchodu, a to důchod z důvodu dlouhé pojistné doby a důchod z důvodu těžké manuální práce. V rámci obou důchodů činí tato doba u žen nejméně 480 měsíců pojištění a u mužů alespoň 540 měsíců pojištění.

Také **důchodový věk je v obou zemích mírně rozdílný**. V **České republice** je důchodový věk rozdílný podle pohlaví a pro ženy je zavedena diference důchodového

věku podle počtu vychovaných dětí. V roce 2007 činí důchodový věk pro muže 62 let, důchodový věk žen je uveden v tabulce 4.4.

Tabulka 4.4: Důchodový věk žen podle počtu vychovaných dětí v České republice v roce 2007

Počet dětí	Věk odchodu do důchodu
0	61
1	60
2	59
3 - 4	58
5 a více	57

Zdroj: www.cssz.cz

V **Rakousku** je důchodový věk taktéž rozdílný podle pohlaví a zároveň je diferencován podle jednotlivých typů důchodů. V případě „klasického“ starobního důchodu činí důchodový věk pro ženy 60 let a pro muže 65 let. V případě „Korridorpension“ je důchodový věk pro muže mezi 62. a 68. rokem života, pro ženy v současné době tento důchod není dostupný, v případě starobního důchodu pro těžce manuálně pracující osoby je tento věk 60 let. V případě předčasného starobního důchodu na základě dlouhých pojistných dob rozlišujeme dva druhy tohoto důchodu, a to důchod z důvodu dlouhé pojistné doby a důchod z důvodu těžké manuální práce. V rámci obou důchodů je důchodový věk závislý na datu narození a pohlaví pojištěnce. U důchodu z důvodu dlouhé doby pojištění platí, že: u žen, narozených před 31. 12. 1955, činí důchodový věk 55 let a pro ženy, narozené od 1. 1. 1956 do 31. 12. 1959 tento věk činí postupně 56 až 59 let; muži, narození před 31. 12. 1950, mají důchodový věk 60 let a pro muže, narozené od 1. 1. 1951 do 31. 12. 1954, platí věk 61 až 64 let. U důchodu z důvodu těžké manuální práce je pro ženy, narozené od 1. 1. 1956 do 31. 12. 1963, důchodový věk 55 let a pro muže, narozené od 1. 1. 1951 do 31. 12. 1958, činí tento věk 60 let.

Asi nejvýznamnějším srovnávacím kritériem v rámci důchodů (a nejen starobních) je **relace mezi průměrným důchodem a průměrnou čistou měsíční mzdou**. Tato relace je zachycena v níže uvedené tabulce 4.5. Po přepočtení průměrného měsíčního čistého platu a průměrného starobního důchodu v České republice na společnou měnu zjistíme, že **v Rakousku je průměrný čistý měsíční plat 3,2krát větší než v České republice a rakouský průměrný starobní důchod je téměř 3,5krát větší než v České republice**. Relace mezi průměrným starobním důchodem a průměrnou čistou měsíční mzdou není

v obou srovnávaných zemích příliš odlišná, **průměrný starobní důchod dosahuje cca 55 % průměrné čisté měsíční mzdy**. Patrný větší rozdíl je pouze v relaci průměrného starobního důchodu mužů k průměrnému čistému měsíčnímu výdělku, v Rakousku je tato hodnota výrazně vyšší než v České republice. Za povšimnutí stojí také poměrně velký rozdíl mezi průměrným starobním důchodem mužů a žen v Rakousku.

Tabulka 4.5: Porovnání průměrné výše starobního důchodu s výší průměrného čistého měsíčního platu v České republice a v Rakousku v roce 2006

Druh důchodu	Česká republika v EUR*	Rakousko v EUR
Průměrný čistý měsíční plat	645	2 052
Průměrný měsíční starobní důchod	342	1 163
Průměrný měsíční starobní důchod mužů	383	1 712
Průměrný měsíční starobní důchod žen	310	1 134
Relace průměrného měsíčního starobního důchodu k průměrnému čistému měsíčnímu výdělku	53%	57%
Relace průměrného měsíčního starobního důchodu mužů k průměrnému měsíčnímu čistému výdělku	59%	83%
Relace průměrného měsíčního starobního důchodu žen k průměrnému měsíčnímu čistému výdělku	48%	55%

Zdroj: OECD, Social and Welfare Statistics, Benefits and Wages 2006
 www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006
 www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

4.1.2 Invalidní důchody

Invalidní důchody jsou druhou nejvýznamnější složkou důchodového pojištění. Z grafu 4.1 vidíme, že výdaje na invalidní důchody v roce 2006 činí v České republice necelých 19 % a v Rakousku asi 20 % z celkových výdajů na důchodové pojištění.

Také u tohoto typu důchodů jsou důležitým srovnávacím kritériem **podmínky nároku na tento důchod**. V tomto případě jsou v obou zemích **základními podmínkami účast na důchodovém pojištění po zákonem stanovenou dobu a určité snížení pracovní schopnosti** z důvodu špatného zdravotního stavu. V **České republice** vznikne nárok na invalidní důchod, pokud je pracovní schopnost pojištěnce snížena o více jak 33 % v případě částečného invalidního důchodu, nebo o více jak 66 % v případě plného invalidního důchodu. Doba pojištění potřebná pro nárok na plný invalidní důchod činí u občanů ve věku do 20 let méně než jeden rok, ve věku 20 - 22 let 1 rok, ve věku 22 - 24 let 2 roky, 24 - 26

let 3 roky, ve věku 26 - 28 let 4 roky a ve věku nad 28 let 5 roků. V **Rakousku** vzniká nárok na tento důchod v případě, že je pracovní schopnost pojištěnce poklesla na méně než polovinu původní pracovní schopnosti. Minimální doba pojištění v Rakousku činí nejméně 180 měsíců povinného pojištění nebo dobrovolné pojištění k rozhodnému dni, kdy vznikl nárok na invalidní důchod, nebo alespoň 300 měsíců pojištění k rozhodnému dni. V případě, že tento rozhodný den nastane před 50. rokem života, činí minimální doba pojištění alespoň 60 měsíců pojištění během posledních 120 kalendářních měsíců před rozhodným dnem. Pokud pojistná událost nastane před dokončeným 27. rokem života, je tato doba nejméně šest měsíců.

Ale i u tohoto typu důchodu je nejvýznamnějším srovnávacím kritériem **relace mezi průměrným důchodem a průměrnou čistou měsíční mzdou**, kterou popisuje tabulka 4.6. Hodnota průměrného měsíčního invalidního důchodu v České republice v této tabulce je pouze plný invalidní důchod, s částečným invalidním důchodem není v tomto srovnání počítáno. **V Rakousku je průměrný invalidní důchod téměř 2,8krát větší než v České republice.** Jak ukazuje tabulka 4.6, relace mezi průměrným invalidním důchodem a průměrnou čistou měsíční mzdou není v obou srovnávaných zemích příliš odlišná, **průměrný invalidní důchod dosahuje cca 50 % průměrné čisté měsíční mzdy.** Stejně jako u tabulky 4.5 stojí za povšimnutí poměrně velký rozdíl mezi průměrným invalidním důchodem mužů a žen v Rakousku.

Tabulka 4.6: Porovnání průměrné výše invalidního důchodu s výší průměrného čistého měsíčního platu v České republice a v Rakousku v roce 2006

	Česká republika v EUR*	Rakousko v EUR
Průměrný čistý měsíční plat	645	2 052
Průměrný měsíční invalidní důchod	333	920
Průměrný měsíční invalidní důchod mužů	357	1 124
Průměrný měsíční invalidní důchod žen	303	606
Relace průměrného měsíčního invalidního důchodu k průměrnému čistému měsíčnímu výdělku	52%	45%
Relace průměrného měsíčního invalidního důchodu mužů k průměrnému měsíčnímu čistému výdělku	55%	55%
Relace průměrného měsíčního invalidního důchodu žen k průměrnému měsíčnímu čistému výdělku	47%	30%

Zdroj: OECD, Social and Welfare Statistics, Benefits and Wages 2006

www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006

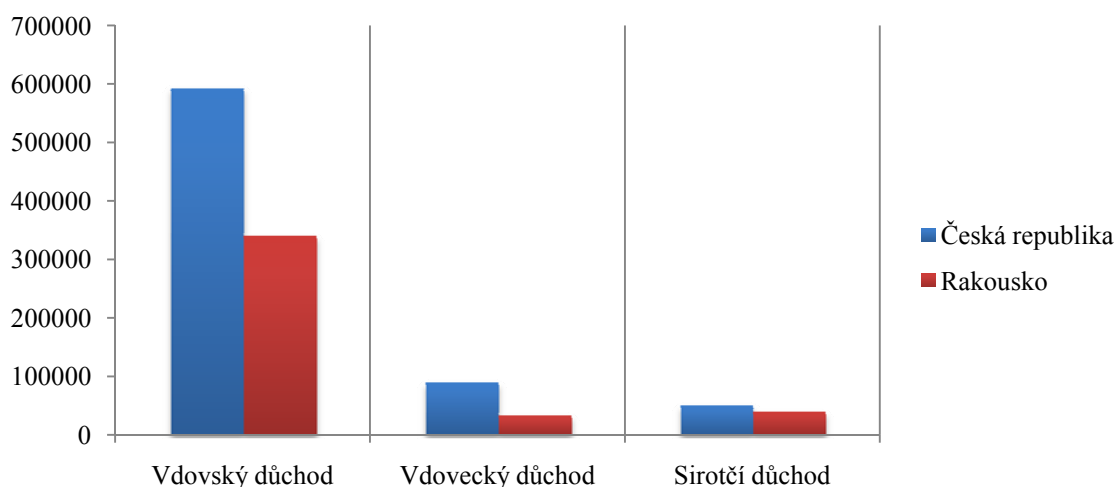
www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

4.1.3 Pozůstalostní důchody

Pozůstalostní důchody jsou poslední složkou důchodového pojištění. Z hlediska významnosti na výdajích důchodového pojištění nehrají příliš velkou roli. Jak lze vidět z grafu 4.1, tak výdaje na pozůstalostní důchody v roce 2006 činí v České republice 9 % a v Rakousku něco málo přes 15 % z celkových výdajů na důchodové pojištění. V grafu č. 4.5 je znázorněn počet vyplácených pozůstalostních důchodů v obou zemích.

Graf 4.5: Počet pozůstalostních důchodů v České republice a v Rakousku v roce 2006

Zdroj: www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006
www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

I v případě těchto důchodů jsou jedním ze srovnávacích kritérií **podmínky nároku na tyto důchody**. V obou srovnávaných zemích je stejná **základní podmínka nároku na pozůstalostní důchod, a to ztráta manžela, resp. rodiče, a tím i ztráta živitele**. V **České republice** je dále dána podmínka, že nárok na vdovský, resp. vdovecký, důchod po zemřelém manželovi vzniká, pokud tento manžel byl poživitelem starobního, invalidního nebo částečně invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro vznik nároku na plný invalidní nebo starobní důchod nebo zemřel následkem pracovního úrazu. V případě sirotčího důchodu vzniká nárok na tento důchod v případě, že zemřelý rodič (osvojitel dítěte) byl poživitelem starobního důchodu, plného nebo částečně invalidního důchodu nebo ke dni smrti splnila podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na plný invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřela následkem pracovního úrazu. V **Rakousku** je nárok na tento typ důchodu podmíněn splněním minimální doby pojištění. Zemřelý musel dosáhnout alespoň

180 měsíců placení příspěvků na povinné pojištění nebo dobrovolné pojištění k rozhodnému dni, kdy vznikl nárok na tento důchod, nebo alespoň 300 měsíců pojištění k tomuto rozhodnému dni. V případě, že rozhodný den nastane před 50. rokem života, je minimální doba pojištění alespoň 60 měsíců pojištění během posledních 120 kalendářních měsíců před rozhodným dnem. Minimální doba je také splněna, když pojištěný manžel, resp. rodič, zemřel před dokončeným 27. rokem života a do této doby získal nejméně šest měsíců pojištění. V případě, že měl zemřelý v době smrti již nárok na nějaký důchod, je minimální doba pokládána za splněnou.

Také u tohoto typu důchodu uvedeme **relaci mezi průměrným důchodem a průměrnou čistou měsíční mzdou** (tabulka 4.7). Z této tabulky je patrný **velký rozdíl mezi výší průměrného vdovského a vdoveckého důchodu v České republice a v Rakousku**. Zatímco v České republice tvoří vdovský, resp. vdovecký, důchod cca 60 % průměrného čistého měsíčního platu, v Rakousku je to 15 % a 33 %. **V Rakousku je průměrný vdovecký důchod 0,7krát menší než v České republice, rakouský průměrný vdovský důchod je 1,8krát větší než český průměrný starobní důchod a sirotčí důchod v Rakousku je 1,4krát větší než v České republice**. Stejně jako v předchozích tabulkách 4.5 a 4.6 je i zde vidět rakouský velký rozdíl mezi důchodem mužů a žen, tentokrát ovšem v opačném poměru než v předešlých tabulkách.

Tabulka 4.7: Porovnání průměrné výše pozůstalostních důchodů s výší průměrného čistého měsíčního platu v České republice a v Rakousku v roce 2006

	Česká republika v EUR*	Rakousko v EUR
Průměrný čistý měsíční plat	645	2 052
Průměrný měsíční vdovecký důchod	406	298
Průměrný měsíční vdovský důchod	366	667
Průměrný měsíční sirotčí důchod	165	232
Relace průměrného měsíčního vdoveckého důchodu k průměrnému čistému měsíčnímu výdělků	63%	15%
Relace průměrného měsíčního vdovského důchodu k průměrnému měsíčnímu čistému výdělků	57%	33%

Zdroj: OECD, Social and Welfare Statistics, Benefits and Wages 2006

www.cssz.cz - Statistická ročenka z oblasti důchodového pojištění 2006

www.pensionsversicherung.at - Veränderliche Werte und statistische Daten 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

4.2 Nemocenské pojištění

Nemocenské pojištění v Rakousku je **mnohem rozsáhlejší** než v České republice. Zatímco v Rakousku zahrnuje nemocenské pojištění oblasti prevenci, proces léčení, pomoc v nemoci, zubní péči a těhotenství a mateřství, v České republice zahrnuje pouze pomoc v nemoci, v těhotenství a mateřství, tj. **pouze nepatrnou část oproti rakouskému nemocenskému pojištění**. Ostatní části zahrnuje v České republice **veřejné zdravotní pojištění**, které je vedeno samostatně od sociálního pojištění. Proto se komparace tohoto druhu pojištění soustředí pouze na podobné části nemocenského pojištění.

Výdaje na nemocenské pojištění v České republice a v Rakousku v roce 2006 jsou uvedeny v tabulce 4.8.

Tabulka 4.8: Přehled výdajů na nemocenské pojištění v České republice a v Rakousku v roce 2006

Druh výdajů	Česká republika v mld. EUR*	Rakousko v mld. EUR
Celkové výdaje na sociální pojištění	13,1	41,0
z toho: celkové výdaje na nemocenské pojištění	1,4	13,2
Podíl výdajů na nemocenské pojištění na celkových výdajích na sociální pojištění	10 %	32 %
Podíl výdajů na nemocenské pojištění na celkových výdajích státního rozpočtu	3 %	10 %
Podíl výdajů na nemocenské pojištění na hrubém domácím produktu	1 %	5 %

Zdroj: Český statistický úřad – Statistická ročenka České republiky 2007
www.hauptverband.at

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Menší podíl českých výdajů na nemocenské pojištění na celkových výdajích na sociální zabezpečení, na celkových výdajích státního rozpočtu i na hrubém domácím produktu je způsoben menším rozsahem nemocenského pojištění, jak již bylo uvedeno výše. Pokud bychom pro lepší srovnání připočetli k výdajům na nemocenské pojištění ještě výdaje na celkové zdravotní pojištění, činila by tato částka 238,2 mld. Kč, tj. něco málo přes 7% hrubého domácího produktu. Struktura výdajů na nemocenské pojištění v obou zemích je uvedena v následující tabulce 4.9.

**Tabulka 4.9: Struktura výdajů na nemocenské pojištění
v České republice a v Rakousku v roce 2006**

Česká republika	
Celkové výdaje na nemocenské pojištění v mil. EUR*	1 371,2
z toho: nemocenské	1 128
podpora při ošetřování člena rodiny	35
peněžitá pomoc v mateřství	208
vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství	0,2
Rakousko	
Celkové výdaje na nemocenské pojištění v mil. EUR	13 178
z toho: lékaři	3 228
léky	2 820
nemocnice	3 753
zubní lékaři	745
výdaje v těhotenství a mateřství	503
nemocenské	423
ostatní výdaje (rehabilitace, transportní výdaje apod.)	1 706

Zdroj: Český statistický úřad – Statistická ročenka České republiky 2007

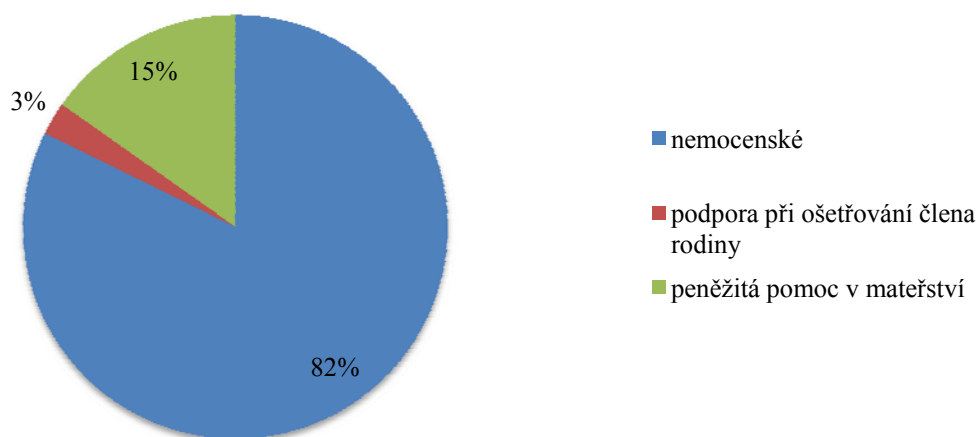
www.hauptverband.at

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Z tabulky 4.9 je patrné, že **nemocenské pojištění v České republice má zcela jinou strukturu než nemocenské pojištění v Rakousku**, tudíž výdaje na jednotlivé části nejsou v rámci této práce zcela porovnatelné. Alespoň pro hlavní srovnání lze vypočítat, že **celkové výdaje na nemocenské pojištění v Rakousku jsou téměř 10krát vyšší než výdaje na nemocenské pojištění v České republice**.

V grafu 4.6 je uvedena procentuální struktura výdajů na nemocenské pojištění v České republice. V tomto grafu není zachycen vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, protože by měl téměř nulovou hodnotu oproti ostatním dávkám nemocenského pojištění.

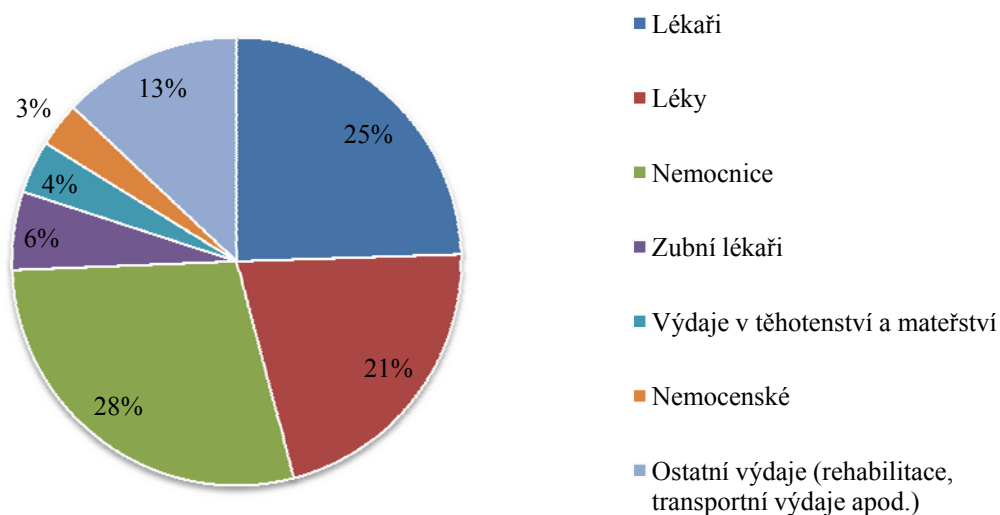
Graf 4.6: Výdaje na nemocenské pojištění v České republice dle druhů dávek v roce 2006 v procentech

Zdroj: Český statistický úřad – Statistická ročenka České republiky 2007

V grafu 4.7 jsou zachyceny procentuální podíly jednotlivých výdajů rakouského nemocenského pojištění v roce 2006.

Graf 4.7: Výdaje nemocenského pojištění v Rakousku dle druhů výdajů v roce 2006 v procentech

Zdroj: www.hauptverband.at

Vzhledem k rozdílnosti systémů nemocenského pojištění ve srovnávaných zemích je v této části uvedena pouze komparace dvou částí, které jsou v obou zemích téměř stejné, a to nemocenské a příspěvek před porodem a v šestinedělí.

Nemocenské se v **České republice** poskytuje při splnění těchto podmínek: uznání dočasné pracovní neschopnosti či nařízená karanténa; účast na nemocenském pojištění v době vzniku dočasné pracovní neschopnosti (karantény) a ztráta započitatelného příjmu ze zaměstnání, ze kterého je nemocenské poskytováno. Nemocenské se poskytuje od prvního dne pracovní neschopnosti, a to nejdéle jeden rok od počátku pracovní neschopnosti. V **Rakousku** platí tytéž podmínky jako v České republice. Nemocenské dávky jsou poskytovány od čtvrtého dne pracovní neschopnosti, a vyplácejí se po dobu 26 týdnů. Nárok na výplatu těchto dávek se zvýší na 52 týdnů v případě, že pojištěnec byl před vstupem do stavu nemocných během posledních 12 měsíců alespoň 6 měsíců pojištěný.

Tabulka 4.10: Přehled výdajů na nemocenské dávky v České republice a v Rakousku v roce 2006

Nemocenské dávky	Česká republika v mil. EUR*	Rakousko v mil. EUR
Celkové výdaje na sociální pojištění	13 099	41 014
z toho: výdaje na nemocenské dávky	1 128	423
Podíl výdajů na nemocenské dávky na celkových výdajích na sociální pojištění	9 %	1 %

Zdroj: Český statistický úřad – Statistická ročenka České republiky 2007
www.hauptverband.at

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Údaje o výdajích na nemocenské dávky a jejich podíl na celkových výdajích na sociální pojištění je uveden v tabulce 4.10. Mnohem vyšší podíl výdajů na nemocenské dávky v České republice je způsoben úzkým záběrem nemocenského pojištění v České republice, viz výše. **Výdaje na nemocenské dávky v České republice jsou 2,7krát vyšší než výdaje na nemocenské dávky v Rakousku.** S přihlédnutím k průměrné denní výši nemocenského je patrné, že rakouští pojištěnci mají mnohem nižší nemocnost než pojištěnci v České republice. Z toho vyplývá i průměrná délka pracovní neschopnosti, uvedená v následující tabulce. Průměrná denní výše nemocenského a průměrná délka pracovní neschopnosti v obou sledovaných zemích je uvedena níže v tabulce 4.11. Z této tabulky vyplývá, že **průměrná denní výše nemocenského v Rakousku je asi 2,7krát vyšší než průměrná denní výše nemocenského v České republice.** Ovšem **průměrná délka pracovní neschopnosti je v Rakousku naopak asi 0,3krát kratší než v České republice.**

Tabulka 4.11: Průměrná denní výše nemocenského a průměrná délka pracovní neschopnosti v České republice a v Rakousku v roce 2006

Nemocenské dávky	Česká republika	Rakousko
Průměrná denní výše nemocenského v EUR*	11,4	31
Podíl průměrné denní výše nemocenského na průměrné výši denní mzdy	54 %	46 %
Průměrná délka pracovní neschopnosti ve dnech	34,47	11,3

Zdroj: Český statistický úřad – Statistická ročenka České republiky 2007
www.hauptverband.at

* v České republice přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Podmínkou vzniku nároku na peněžitou pomoc v mateřství v **České republice** je splnění těchto podmínek: ke dni zahájení pobírání dávky musí trvat účast na nemocenském pojištění, popř. ochranná lhůta; účast na nemocenském pojištění alespoň po dobu 270 dnů v období posledních dvou let před dnem porodu; těhotenství skončí porodem; ztráta započitatelného příjmu ze zaměstnání. Poskytuje se po dobu 28 týdnů mateřské dovolené, a to od počátku šestého týdne před očekávaným dnem porodu. Výše peněžité pomoci závisí na předchozím příjmu ze zaměstnání. V **Rakousku** je obdobou české peněžité pomoci v mateřství příspěvek před porodem a v šestinedělí. Ten je poskytován osm týdnů před porodem a osm týdnů po narození dítěte. Jeho výška závisí na výši příjmů dosahovaných po dobu 13 týdnů před poskytováním tohoto příspěvku.

Tabulka 4.12: Přehled výdajů na dávky v těhotenství a mateřství v České republice a v Rakousku v roce 2006

Dávky v těhotenství a mateřství	Česká republika v mil. EUR*	Rakousko v mil. EUR
Celkové výdaje na sociální pojištění	13 099	41 014
z toho: výdaje na dávky v těhotenství a mateřství	208	346,5
Podíl výdajů na dávky v těhotenství a mateřství na celkových výdajích na sociální pojištění	1,6 %	0,8 %

Zdroj: Český statistický úřad – Statistická ročenka České republiky 2007
www.hauptverband.at

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

V Rakousku bylo v roce 2006 na dávky v těhotenství a v mateřství vynaloženo 1,7krát více výdajů než v České republice, i když podíl těchto dávek na celkových výdajích na sociální pojištění je nižší než v České republice, což je opět způsobeno širším záběrem rakouského nemocenského pojištění.

4.3 Úrazové pojištění

Zatímco v Rakousku je úrazové pojištění součástí sociálního pojištění, v České republice tomu zatím tak není. V České republice je úrazové pojištění řešeno zákoníkem práce a za škodu, vzniklou zaměstnanci úrazem nebo nemocí z povolání, odpovídá zaměstnavatel a poskytuje mu stanovené náhrady škody. V rámci sociální reformy v České republice však bude úrazové pojištění zahrnuto do sociálního pojištění, a to zákonem č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců. Tento zákon měl vejít v platnost k 1. lednu 2008, tato lhůta však byla prodloužena na 1. leden 2010.

Alespoň pro srovnání je v tabulce 4.13 uvedena celková částka výdajů na úrazové pojištění v Rakousku a výdajů na náhrady škod vzniklých pracovními úrazy a nemocemi z povolání v České republice v roce 2006.

Tabulka 4.13: Přehled celkových výdajů na úrazové pojištění a náhrady škod vzniklých pracovními úrazy a nemocemi z povolání v České republice a v Rakousku v roce 2006

Úrazové pojištění	Česká republika v mil. EUR*	Rakousko v mil. EUR
Hrubý domácí produkt	135 200	257 900
Výdaje na dávky úrazového pojištění	1 130	1 276
Podíl výdajů na dávky úrazového pojištění na hrubém domácím produktu	0,8 %	0,5 %

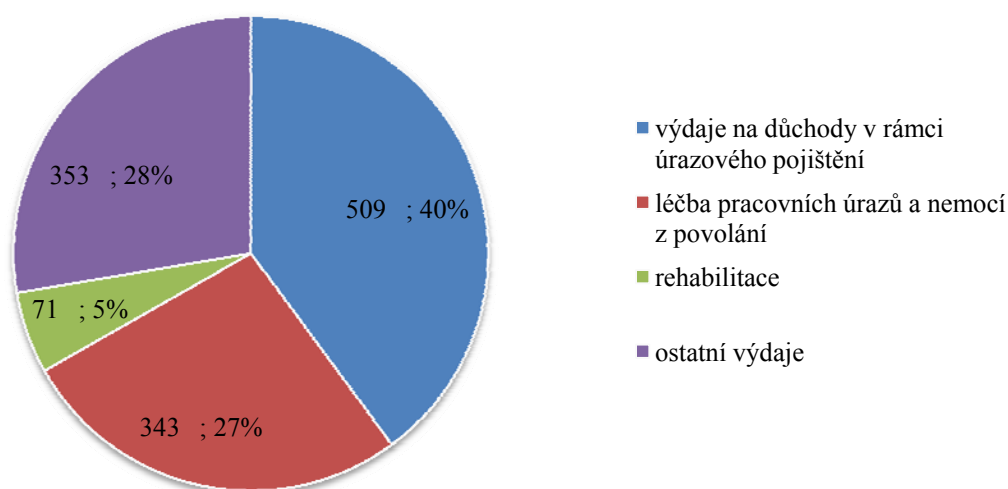
Zdroj: Český statistický úřad - Statistická ročenka České republiky 2007

www.sozialversicherung.at – Statistisches Handbuch der österreichischen Sozialversicherung 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Výdaje na úrazové pojištění v Rakousku a výdaje na náhrady škod vzniklých pracovními úrazy a nemocemi z povolání v České republice v roce 2006 jsou téměř shodné, výdaje na dávky úrazového pojištění v Rakousku jsou pouze 1,1krát vyšší než v České republice. Nižší rakouský podíl výdajů na dávky úrazového pojištění je způsoben vyšším hrubým domácím produktem Rakouska. Podrobnější struktura výdajů na úrazové pojištění v Rakousku je uvedena v grafu 4.8.

Graf 4.8: Struktura výdajů na úrazové pojištění v Rakousku v roce 2006 v mil. EUR

Zdroj: www.sozialversicherung.at – Statistisches Handbuch der österreichischen Sozialversicherung 2007

Pro další porovnání bychom ještě mohli uvést počet pracovních úrazů v České republice a v Rakousku. V **České republice** bylo v roce 2006 evidováno **275 139** pracovních úrazů včetně školních úrazů, v **Rakousku** toto číslo činilo **298 818** pracovních úrazů včetně školních úrazů. Je tedy zřejmé, že počet pracovních úrazů v obou zemích je velmi podobný.

4.4 Pojištění v nezaměstnanosti

Pojištění v nezaměstnanosti je v obou srovnávaných zemích velmi podobné. Výdaje na politiku zaměstnanosti v obou zemích je uvedena v tabulce 4.14.

Tabulka 4.14: Přehled celkových výdajů na politiku zaměstnanosti v České republice a v Rakousku v roce 2006

Výdaje na politiku zaměstnanosti	Česká republika v mld. EUR*	Rakousko v mld. EUR
Hrubý domácí produkt	135,2	257,9
Výdaje na politiku zaměstnanosti	0,6	5
Podíl výdajů na politiku zaměstnanosti na hrubém domácím produktu	0,5 %	2 %

Zdroj: portal.mpsv.cz – Výdaje na státní politiku zaměstnanosti
www.sozialversicherung.at – Statistisches Handbuch der österreichischen Sozialversicherung 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Výdaje na politiku zaměstnanosti jsou v Rakousku asi 8krát vyšší než v České republice, je to však opět způsobeno záběrem výdajů na politiku zaměstnanosti. V Rakousku jsou v rámci politiky zaměstnanosti vypláceny určité dávky, které jsou v České republice součástí systému sociální pomoci, nikoliv systému sociálního pojištění. Podrobnější struktura výdajů na politiku zaměstnanosti obou zemí je uvedena v tabulce 4.15.

Tabulka 4.15: Struktura výdajů na politiku zaměstnanosti v České republice a v Rakousku v roce 2006

Česká republika	
Celkové výdaje na státní politiku zaměstnanosti v mil. EUR*	595
z toho: pasivní politika zaměstnanosti (podpory v nezaměstnanosti)	306
aktivní politika zaměstnanosti (rekvalifikace, příspěvky apod.)	289
Rakousko	
Celkové výdaje na státní politiku zaměstnanosti v mil. EUR	4 912
z toho: dávky v nezaměstnanosti	1 226
dávky hmotné nouze	723
aktivní politika zaměstnanosti (podpory, opatření,...)	682
převod na důchodové pojištění	797
ostatní výdaje	1 484

Zdroj: portal.mpsv.cz – Výdaje na státní politiku zaměstnanosti

www.sozialversicherung.at – Statistisches Handbuch der österreichischen Sozialversicherung 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Hlavní srovnání v této části zaměříme **na dávky v nezaměstnanosti**. V **České republice** je podmínkou nároku na podporu v nezaměstnanosti zaměstnání alespoň po dobu 12 měsíců v posledních třech letech před podáním žádosti o zprostředkování zaměstnání. Podpora je poskytována po dobu 6 měsíců, a to ve výši 40 % z předchozího výdělku po dobu 3 měsíců po ztrátě pracovního místa, tato sazba se potom zvyšuje na 45 % po dobu dalších 3 měsíců a v případě účasti na rekvalifikaci se sazba zvyšuje na 60 %. Výdaje na podpory v nezaměstnanosti tvořily v roce 2006 něco přes 51 % celkových výdajů na politiku zaměstnanosti.

I v **Rakousku** je nutnost splnit podmínku minimální doby pojištění v nezaměstnanosti, která činí v případě prvního uplatnění nároku na dávky v nezaměstnanosti nejméně 52 týdnů během posledních dvou let před uplatněním nároku a v případě opětovného žádání o dávky alespoň 28 týdnů během posledního roku před uplatněním nároku. Dávky v nezaměstnanosti

se poskytují od prvního dne nezaměstnanosti, a to po dobu 20 týdnů, ve výši 55 % čistého příspěvkového základu pro pojištění v nezaměstnanosti. Výdaje na dávky v nezaměstnanosti v Rakousku v roce 2006 tvořily téměř 25 % celkových výdajů na politiku zaměstnanosti. Tento menší podíl je způsoben tím, že z rakouských prostředků na politiku zaměstnanosti jsou hrazeny ještě další dávky, např. dávky v nouzi a různé příplatky. V České republice jsou tyto dávky hrazeny ze systému sociální pomoci.

S politikou zaměstnanosti souvisí i údaje o počtu nezaměstnaných obyvatel a míře nezaměstnanosti. Tyto údaje o obou srovnávaných zemích za rok 2006 jsou uvedeny v tabulce 4.16. Z těchto údajů je patrné, že v Rakousku je lepší situace na trhu práce, než v České republice.

Tabulka 4.16: Počet nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti v České republice a v Rakousku v roce 2006

Nezaměstnanost	Česká republika	Rakousko
Počet nezaměstnaných obyvatel	371 300	195 600
Míra nezaměstnanosti	7,1 %	4,7 %

Zdroj: Český statistický úřad – Statistická ročenka České republiky 2007
www.statistik.at

4.5 Financování sociálního zabezpečení

V rámci této části bude provedeno srovnání celkových výdajů a příjmů sociálního pojištění včetně vyhodnocení salda těchto příjmů a výdajů, tj. schodek či přebytek. Tyto příjmy a výdaje jsou zde uvedeny včetně příjmů a výdajů na politiku zaměstnanosti, která patří do tzv. širšího pojetí sociálního pojištění. Přehled o těchto příjmech a výdajích nám dává tabulka 4.17. Jak můžeme vidět z této tabulky, **sociální pojištění v České republice vykazuje přebytek ve výši cca 0,4 mld. EUR**. Na tomto přebytku se nejvíce podílí nemocenské pojištění. Naopak **v Rakousku vykazuje sociální pojištění schodek ve výši cca 0,5 mld. EUR**. Tento schodek je však způsoben především pojištěním v nezaměstnanosti, kde jsou zhruba o tuto částku vyšší výdaje než příjmy, ostatní části sociálního pojištění jsou téměř vyrovnané.

Tabulka 4.17: Porovnání příjmů a výdajů na sociální pojištění a zaměstnanost včetně salda v České republice a v Rakousku v roce 2006

Česká republika	příjmy v mil. EUR*	výdaje v mil. EUR*	saldo v mil. EUR*
Sociální pojištění a státní politika zaměstnanosti	13 536	13 107	428
z toho: důchodové pojištění	11 233	11 141	91
nemocenské pojištění	1 696	1 372	325
státní politika zaměstnanosti	607	594	12
Rakousko	příjmy v mil. EUR	výdaje v mil. EUR	saldo v mil. EUR
Sociální pojištění a pojištění v nezaměstnanosti	45 397	45 929	-532
z toho: důchodové pojištění	27 356	27 358	-2
nemocenské pojištění	12 321	12 383	-62
úrazové pojištění	1 284	1 276	8
pojištění v nezaměstnanosti	4 436	4 912	-476

Zdroj: www.mpsv.cz - Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v ČR 2006

www.mfcr.cz – Státní závěrečný účet kapitoly č. 313 za rok 2006

www.sozialversicherung.at – Statistisches Handbuch der österreichischen Sozialversicherung 2007

* přepočteno kurzem k 30. 6. 2008

Dalším srovnávacím kritériem můžeme uvést **sazby pojistného na sociální pojištění a nezaměstnanost**. V tabulce 4.18 jsou uvedeny sazby pojistného v České republice a v Rakousku. Jak je z této tabulky možno vidět, v České republice má zaměstnavatel mnohem vyšší procentní sazby než zaměstnanec, oproti Rakousku, kde jsou procentní sazby zaměstnance a zaměstnavatele relativně podobné. Také stojí za povšimnutí, že osoby samostatně výdělečně činné mají v Rakousku téměř o polovinu nižší sazbu než osoby samostatně výdělečně činné v České republice. V Rakousku mají zaměstnanci vyšší sazbu pojistného na nemocenské pojištění než v České republice, to je však opět způsobeno tím, že nemocenské pojištění v Rakousku zahrnuje i tu část, která je v České republice zajišťována v rámci zdravotního pojištění, pro které v České republice platí sazba 4,5 % z vyměřovacího základu pro zaměstnance a 9 % z vyměřovacího základu pro zaměstnavatele.

Tabulka 4.18: Porovnání platných procentních sazeb pojistného z vyměřovacího základu v České republice a v Rakousku v roce 2008

		Česká republika		Rakousko				
		zaměstnanci	osoby samostatně výdělečně činné	dělníci	ostatní zaměstnanci	úředníci	osoby samostatně výdělečně činné	rolníci
Důchodové pojištění	zaměstnanec	6,5	28	10,25	10,25	11,75	15,75	15
	zaměstnavatel	21,5		12,55	12,55	-		
Nemocenské pojištění	zaměstnanec	1,1	4,4*	3,95	3,82	4,1	7,65	7,65
	zaměstnavatel	3,3		3,7	3,83	3,55		
Úrazové pojištění	zaměstnanec	-	-	-	-	-	paušální měsíční poplatek 7,65 EUR	1,9
	zaměstnavatel	-		1,4	1,4	0,47		
Pojištění v nezaměstnanosti	zaměstnanec	0,4	1,6	3	3	3	-	-
	zaměstnavatel	1,2		3	3	3		

*od roku 1996 pro osoby samostatně výdělečně činné fakultativní

Zdroj: www.cssz.cz
www.sozialversicherung.at

5 ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat systémy sociálního pojištění v České republice a v Rakousku z hlediska složení jejich odvětví, poskytovaných dávek a financování sociálního pojištění a komparovat oba systémy mezi sebou.

V teoretické části byly popsány jednotlivé části systémů sociálního pojištění v České republice a v Rakousku. Tento popis byl zaměřen především na charakteristiku daného systému, strukturu dávek poskytovaných těmito systémy, dále také na pravidla, za kterých vzniká nárok na dávky poskytované těmito systémy. V samostatné podkapitole byl také uveden způsob financování sociálního pojištění, jak v České republice, tak v Rakousku. V České republice se jednalo o systémy důchodového pojištění, nemocenského pojištění a pojištění na politiku zaměstnanosti. V Rakousku byly popsány systémy důchodového pojištění, nemocenského pojištění, úrazového pojištění a pojištění v nezaměstnanosti.

V praktické části byla provedena komparace obou systémů sociálního pojištění. Předmětem této komparace byla především výše výdajů jednotlivých systémů sociálního pojištění, struktura a výše poskytovaných dávek ze sociálního pojištění, podmínky nároku na dávky ze sociálního pojištění, financování sociálního pojištění aj. Komparace byla zaměřena především na důchodové pojištění jako na nejobjemnější část sociálního pojištění a také z důvodu relativní podobnosti obou systémů důchodového pojištění. U ostatních odvětví byly porovnány vždy ty části, které jsou u obou systémů sociálního pojištění srovnatelné.

Výdaje na dávky důchodového pojištění jsou v České republice i v Rakousku nejvýznamnější částí sociálního pojištění, v Rakousku ve sledovaném roce 2006 tvořily 60 % z celkových výdajů na sociální pojištění a v České republice dokonce 83 % těchto výdajů. Struktura výdajů na dávky důchodového pojištění byla v obou zemích téměř shodná, stejně tak i procentuální struktura počtu vyplácených důchodů. V České republice bylo ve sledovaném roce vypláceno téměř dvakrát více všech důchodů než ve stejném období v Rakousku, což je způsobeno nejen nižším počtem obyvatel v Rakousku, ale především rakouským vyšším důchodovým věkem a procentním zvýšením starobních důchodů v případě pozdějšího odchodu do důchodu. Podmínkami nároku na starobní důchod jsou v obou zemích dosažení důchodového věku a účast na důchodovém pojištění po stanovenou minimální dobu. V Rakousku je ovšem vypláceno podstatně více druhů starobních důchodů než v České republice, kde se vyskytuje pouze „klasický“ starobní důchod s možností předčasného odchodu do důchodu. Jak již bylo uvedeno výše, důchodový věk je v Rakousku o něco vyšší,